

ÖVERLAGRINGAR

ETT GESTALTNINGSFÖRSLAG FÖR SÖDERTORG, VISBY

Anna-Carin Bleeker & Greta Söderberg

Examensarbete/Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Uppsala 2026

Överlagringar - Ett gestaltungsförslag för Södertorg, Visby.

Overlays – A Design Proposal for Södertorg, Visby.

Anna-Carin Bleeker & Greta Söderberg

Handledare: Hildegun Nilsson Varhelyi, SLU, institutionen för stad och land
Examinator: Lars Johansson, SLU, institutionen för stad och land
Bitr. examinator: Viveka Hoff, SLU, institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E - landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Kurskod: EX0860
Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2026
Omslagsbild: Bild skapad av författarna, 2026
(Detaljer bearbetade med Photoshop AI och VISOID)
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Originalformat: Kappa (A4)
Booklet (A3 – läses i uppslag)
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>
Nyckelord: Landskapsarkitektur, världsarv, gröna kvaliteter, kulturhistoria, palimpsest, flexibilitet, torg

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landskapsarkitektur

FÖRORD

Detta examensarbete har vuxit fram ur en nyfikenhet kring världsarv och kulturhistoriskt viktiga platser och hur dessa kan utvecklas för att möta dagens behov, utan att gå miste om det som gör dem unika. Båda delar ett intresse för en plats historiska lager – det som en gång funnits, det som kvarstår och hur vi som landskapsarkitekter tar ansvar för att låta dessa spår leva vidare.

Att få ha arbetat med Södertog i Visby har varit inspirerande och lärorikt, där vi har fått möjlighet till att fördjupa oss i frågor kring identitet, kontinuitet och utveckling av en kulturhistoriskt viktig miljö.

Ett varmt tack till:

Hildegun Nilsson Varhelyi som med sitt engagemang och sin vägledning har stöttat och inspirerat oss genom hela processen. Region Gotland som har tagit sig tid till att hjälpa oss och dela sin kunskap om Visby och Södertorg. Gotlands museum för hjälp att gräva fram arkivmaterial och bilder. Bodil Dahlman för värdefull expertis om växtkunskap. Elna Åberg vars arbete på samma plats har möjliggjort givande samtal och kunskapsutbyte.

Arbetet har genomförts gemensamt, där vi båda deltagit i samtliga delar av processen. Samtidigt har ansvarsområden fördelats utifrån våra individuella kompetenser för att effektivisera arbetet. Projektet har präglats av en löpande dialog och gemensamt beslutsfattande.

Sammanfattning

Södertorg som befinner sig alldeles intill Söderport utgör en viktig entré till världsarvet Hansestaden Visby, och är det första besökare möts av när de kommer söderifrån. Platsen har en rik kulturhistoria och är även en av få större öppna ytor i den annars täta innerstaden. Med sitt topografiskt höga läge och vackra utblick mot havet och ringmuren rymmer platsen stor potential. Trots detta är platsens funktion som vistelserum idag begränsad. Torget fungerar i hög grad som genomfarts- och parkeringsyta, vilket minskar dess sociala och rumsliga kvaliteter och funktion som mötesplats. Mot denna bakgrund uppstår behovet att värna om den öppna ytan och dess kvaliteter.

Syftet är därför att undersöka hur Södertorg kan omgestaltas för att stärka dess vistelsevärden och återupprätta dess roll som offentlig plats, där mänskliga möten prioriteras framför bilens behov. Målet är att skapa en mer inbjudande och levande stadsmiljö där platsens kulturhistoriska lager bevaras och synliggörs i en samtida kontext.

Arbetet har genomförts genom en designprocess inspirerad av *Research by Design* (2016) av Roggema, där designprocessen delas upp i tre faser *Pre-design*, *Design* och *Post-design* där man tillåts hoppa fram och tillbaka mellan de olika faserna under arbetets gång.

Resultatet är ett gestaltungsförslag med ambitionen att utforma Södertorg till ett levande, flexibelt och välkomnande entrétorg med en tydlig medvetenhet om sin historia, där fokus ligger på fotgängaren och sociala möten. Gestaltningen utgår ifrån att bevara och förstärka platsens befintliga strukturer, siktlinjer och öppna karaktär, samtidigt som förslaget åtgärdar brister och adderar nya funktioner för att möta dagens behov. Parkeringsytor och biltrafik reduceras för att ge större utrymmer för fotgängare, rörelse och vistelse. Nya funktioner, varierade vistelseytor och grönska tillförs för att skapa en mer sammanhållen, tillgänglig och upplevelserik stadsmiljö. Ambitionen med arbetet är att bidra med nya möjliga perspektiv och kunna inspirera till en framtida omgestaltning för Södertorg.

Nyckelord: Landskapsarkitektur, världsarv, gröna kvaliteter, kulturhistoria, palimpsest, flexibilitet, torg

Abstract

Södertorg, located next to Söderport, is an important entrance to the World Heritage Site of the Hanseatic town of Visby and is the first public place visitors encounter when arriving from the south. The site has a rich cultural history and is also one of the few larger open spaces within the otherwise dense historic city center. With its elevated location and scenic views of the sea and the city wall, the site has great potential. Despite this, its current use as a public space is limited. Today, the square mainly functions as a traffic and parking area, which reduces its social and spatial qualities and its role as a meeting place. Against this background, there is a need to preserve the open character of the site while strengthening its existing qualities.

The aim is therefore to explore how Södertorg can be redesigned to improve its qualities as a place for staying and social interaction, and to restore its role as a public space where human interaction is prioritized over cars. The goal is to create a more inviting and livelier urban environment where the historical layers of the site are preserved and made visible in a contemporary context.

The project is based on a design process inspired by *Research by Design* (Roggema, 2016), in which the process is divided into three phases: *Pre-design*, *Design*, and *Post-design*, allowing movement between the phases throughout the project.

The result is a design proposal that aims to transform Södertorg into a lively, flexible, and welcoming entrance square with a clear awareness of its historical context, where the focus is on pedestrians and social interaction. The proposal builds on preserving and strengthening existing structures, sightlines and the open character of the site, while also addressing current issues and adding new functions to meet today's needs. Parking and traffic are reduced to provide more space for pedestrians, movement, and stay. New functions, varied areas for use, and greenery are added to create a more coherent, accessible, and attractive urban environment. The ambition of the project is to contribute new perspectives and inspire a future redesign of Södertorg.

Keywords: Landscape architecture, World Heritage, green qualities, cultural history, palimpsest, flexibility, square

BEGREPP

PALIMPEST

Begreppet palimpsest kommer från grekiskans palim 'psestos och betyder åter skrapad (Svenska Akademin, 2026). Ursprungligen syftar det till manuskript där äldre text skrapats bort för att ge plats åt en ny, samtidigt som spår av den tidigare texten kan urskiljas (NE 2026). Begreppet används också som metafor inom bland annat arkitektur för att beskriva hur olika tidslager kan samexistera på en plats eller miljö (INJ architects 2025). Det ringar in det som redan existerar – spår av tidigare användning, strukturer och mening. Att det gamla inte suddas ut, utan i stället tolkas, bevaras och samspelar med det nya.

I vårt arbete har begreppet palimpsest fungerat som ett vägledande förhållningssätt i hanteringen av Södertorgs historiska lager och rika kulturhistoria. Genom att betrakta platsen som en sammansättning av olika tidslager har vi kunnat identifiera och lyfta fram de strukturer och kvaliteter som format dess identitet över tid. Platsens historia har inte enbart fungerat som ett nödvändigt bevarandevärde utan varit en aktiv resurs i gestaltningen. Begreppet har därmed möjliggjort en gestaltning där nya tillägg inte ersätter de befintliga, utan samspelar med och bygger vidare på platsens historiska lager.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

AI-UPPLYSNING	8
Introduktion	10
Södertorg – historisk utveckling och nutida situation.....	10
Framtidens Södertorg	11
Mål och syfte	12
Frågeställning.....	12
Avgränsningar	12
METOD	13
Pre-design	15
Analys av plats och kontext	15
Platsbesök	15
Enkätundersökning och dialog	16
Design	16
Skissandet som verktyg.....	16
Skissprocessen.....	17
Post – design	20
TEORI	22
Ett torg med höga vistelsevärden	22
Att bevara och förstärka ett torgs kulturhistoria	23
Ett flexibelt torg	23
Att gestalta med växter	24
Enkätundersökning och dialog.....	24
RESULTAT	26
REFLEKTION	28
Metoddiskussion	28
Palimpsest – ett samspel mellan det gamla och det nya.....	28
Vistelsevärden i den nya gestaltningen	29
Platsens nya gröna kvaliteter.....	30
Genomförbarhet och vidare forskning	31
REFERENSER	33
FIGURFÖRTECKNING	36

AI-UPPLYSNING

I syfte att skapa god transparens kring AI-användning i projektet redovisas samtliga AI-tjänster som använts nedan, samt hur och i vilket syfte de nyttjats.

CHATGPT

ChatGPT (<https://chatgpt.com>) har använts till enklare textförbättring för att undvika talspråk, syftningsfel och felstavningar samt översättning mellan svenska och engelska. All text som bearbetats med hjälp av ChatGPT har ursprungligen skrivits av författarna. Verktøjets förslag har granskats kritiskt för att ingen information som ChatGPT har fabricerats själv ska finnas med, och har därefter ombearbetats innan de förts in i arbetet. Författarna ansvarar för samtliga fakta och arbetets riktighet.

Nedan redovisas exempel på återkommande promptar som använts i arbetet. Användningen har ofta skett i dialogform, där svar från ChatGPT har följts upp av förtydliganden, följdfrågor och vidare bearbetning.

- *Hur kan jag formulera detta bättre?*
- *Hur kan man dela upp (denna mening) så att det blir bättre flyt?*
- *Vad är kärnan i detta stycke?*
- *Hur formulerar jag om detta?*
- *Hur kan man korta ner detta?*
- *Vad kan jag använda i stället för (detta ord)?*
- *Vilka synonymer finns till (detta ord)?*
- *Tydliggör detta stycke*
- *Ge förslag på fler passande rubriker till (detta)*
- *Översätt till svenska*
- *Översätt till engelska*
- *Hur löser jag (beskriver ett problem i InDesign/ Illustrator/ Endscape/ Rhino 8)?*
- *Vad betyder (detta ord)?*
- *Hur skalar jag om (denna skala) till (denna skala)?*
- *Hur länge har (denna växt) kvar sina blad på hösten?*
- *Hur ska en sammanfattning vara uppbyggd för att på bästa sätt framföra ett arbetes kärna?*

VISIOD

VISIOD (<https://app.visoid.com>) har använts för att skapa realistiska bakgrunder till perspektivbilder i bookleten med hjälp av egentagna bilder alternativt bilder från Google maps på fasader.

Prompten som använts på samtliga bilder har varit följande:

- *Add the facades from this picture into the other picture. Use the current perspective and don't change anything else.*

PHOTOSHOP

AI verktyget i Photoshop har används för att göra mindre justeringar i perspektivbilder såsom; att lägga till skugga och ändra ljussättning på skalfigurer, fylla i mer vegetation i växtbäddar, ta bort oönskade objekt, justera fel från 3D modellen samt lägga till fler människor och bord i bakgrunden.

Promptar som använts i AI verktyget har varit följande:

- *Remove*
- *Add more naturalistic grass vegetation*
- *Add lilac and blue flowers*
- *Add more people sitting down at round tables, next to the other tables*
- *Add Sea*

INTRODUKTION

Landskapet vi ser i dag är resultatet av ett ständigt samspel mellan naturliga processer och mänsklig påverkan (Sveriges arkitekter 2023). Kulturhistorien har en central betydelse i detta samspel då den skapar kontinuitet och sammanhang i människans upplevelse av miljöer och platser (ibid.). Detta omfattar inte enbart landskap utan även byggnader, strukturer och kulturmiljöer. Landskapsarkitekten har därför en viktig roll i att både bevara och utveckla de befintliga kulturhistoriska värdena. För detta krävs kunskap om hur kulturmiljöer definieras, värderas och avvägs mot andra samhällsintressen, där förändring över tid är en grundläggande del av kulturhistorien och en central aspekt i planeringsprocessen (ibid.).

Visby har en lång och komplex historia som sträcker sig omkring 4000 år tillbaka i tiden. Stadens struktur har formats under lång tid, särskilt under medeltiden då det vägnät och rumsliga samband etablerades som fortfarande präglar innerstaden (Region Gotland 2024a). Sedan 1995 är Visby upptaget på UNESCO:s världsarvslista, främst på grund av den välbevarade ringmuren och den medeltida stadsstrukturen (Region Gotland 2024b). Visby rymmer därmed starka kulturhistoriska värden som skyddas genom bland annat kulturmiljölagen, miljöbalken och plan- och bygglagen.

Den begränsade ytan inom stadsmuren har historiskt skapat ett intensivt nyttjande av marken, där torg och offentliga rum fått stor betydelse som sociala och ekonomiska mötesplatser. Mot denna bakgrund är det särskilt viktigt att värna om dessa ytor och säkerställa att de fortsatt prioriteras för möten och stadsliv, där sociala och kulturella värden ges företräde.

SÖDERTORG – HISTORISK UTVECKLING OCH NUTIDA SITUATION

I anslutning till ringmuren och Söderport ligger Södertorg, en av de få större öppna ytorna i den annars täta innerstaden, som utgör en viktig entrépunkt som möter besökare söderifrån. Med sitt topografiskt höga läge och vackra utblick mot havet rymmer platsen stor potential.

Platsen har historiskt fungerat som en öppen yta och viktig mötesplats och färdled i staden (Mitt Visby u.å.). Under medeltiden var området förgård till Wisborgs slott och användes som jordbruks- och betesmark (ibid.). På 1700-talet anlades Artillerigården, och den västra delen av dagens torg användes då som exercisytta (ibid.). Under 1800-talet utvecklades platsen till ett salutorg och fick gradvis en mer urban funktion (ibid.). I och med 1900-talets bilism förändrades dock användningen, och stora delar av torget togs i anspråk för parkering (ibid.).

I dag domineras Södertorg av hårdgjorda ytor av smågatsten där bilparkering upptar majoriteten av ytan. En tredjedel av platsen utgörs av Artilleriparken som främst används för spontana aktiviteter som fotbollsspel och hundrastning. De målpunkter som finns idag är främst koncentrerade i torgets östra del, där Visbys springbrunn är belägen, samt till de omkringliggande byggnadernas verksamheter såsom restauranger, butiker och servicefunktioner. Kiosken intill Artilleriparken utgör en viktig målpunkt.

Bebyggelsen runt torget är småskalig och är uppförd från 1700-talet och framåt, framför allt under 1900-talets början vilket skapar en kontrast mellan den småskaliga bebyggelsen och det öppna torgrummet (Mitt Visby u.å.). De mest aktiva funktionerna är i dag koncentrerade till befintliga verksamheter samt de traditioner som är knutna till torget såsom uppsättning av julgran vid jul och startpunkt för invigningsparad för medeltidsveckan (ibid.).

FRAMTIDENS SÖDERTORG

Trots sitt strategiska läge mellan hamn och stadskärna samt sina visuella kvaliteter med utblick mot hav och ringmur, är platsens potential som vistelserum idag begränsad. Torget fungerar i hög grad som genomfarts- och parkeringsyta, vilket minskar dess sociala och rumsliga kvaliteter. Detta skapar en tydlig diskrepans mellan Södertorgs historiska roll som offentlig mötesplats och dess nuvarande funktion som trafikdominerad yta.

Begreppet *locus amoenus* eller ”en behaglig plats” (författarnas översättning) beskrivet av Guido Hager i *On Landscape Architecture*, belyser hur gestaltade miljöer kan bidra till att främja välbefinnande genom harmoniska och sinnerliga miljöer (Hager, 2009; Robinson, 2016). Robinson (2016) utvecklar detta vidare genom att visa hur vegetationens rumsliga egenskaper, såsom avgränsning och rumsbildning, påverkar hur platsen upplevs och därigenom kan bidra till människors välbefinnande. I dag saknar Södertorg i stor utsträckning dessa kvaliteter. Vi ser potential att utveckla platsen i denna riktning där ökat välbefinnande på platsen kan uppnås genom nya funktioner samt rumsliga och gröna kvaliteter. Region Gotland (2024c) har genom sammanställningar av enkätmaterial och dialoger identifierat både nuvarande och framtida behov kopplade till Södertorg, också där finns en tydlig vilja att omvandla platsen.

Detta examensarbete ämnar därför till att undersöka hur Södertorg kan omgestaltas för att stärka dess vistelsvärden och återupprätta dess roll som offentlig plats, där mänskliga möten prioriteras framför bilens behov. Målet är att skapa en mer inbjudande och levande stadsmiljö där platsens kulturhistoriska lager synliggörs i en samtida kontext.

MÅL OCH SYFTE

Syftet med projektet är att utforska hur omgestaltung av ett torg inom ett världsarv kan bidra till att förena kulturhistoriska värden med samtida behov i en offentlig miljö.

FRÅGESTÄLLNING

Hur kan Södertorg gestaltas för att öka sociala vistelsevärden samt gröna kvaliteter samtidigt som kulturhistorien beaktas och värnas om?

AVGRÄNSNINGAR

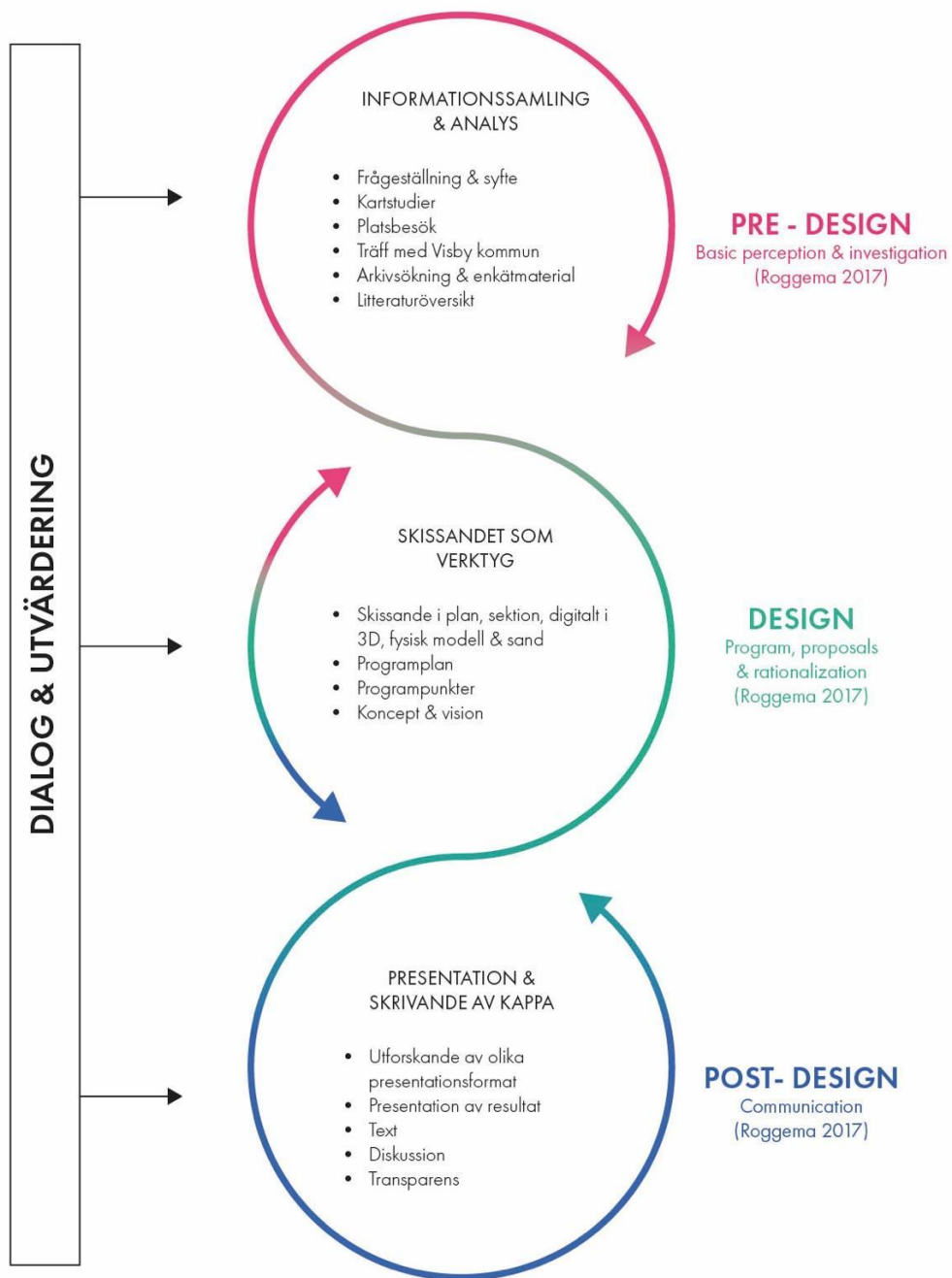
Arbetet avgränsas till Södertorg samt de tangerande gatorna, Adelsgatan och Slottsbacken. Gestaltningen av torget fokuserar på sociala vistelsevärden och gröna kvaliteter. Dessa är baserade på behov som vi har identifierat samt till viss del på behov som parkavdelningen på Region Gotland har identifierat genom medborgardialoger. Växtgestaltningen fokuserar i första hand på visuella och estetiska kvaliteter snarare än ekologisk hänsyn kopplat till biologisk mångfald. Övergripande höjdsättningen är gjord för att jämna ut mer svårframkomliga ytor. Tillgänglighet är dock inte ett huvudfokus.

METOD

Arbetets metod har inspirerats av *Research by Design: Proposition for a Methodological Approach* (2016) av Roggema. Roggema (2016) delar in designprocessen i tre faser, *Pre-design*, *Design* och *Post-design* där man tillåts hoppa fram och tillbaka mellan de olika faserna under processens gång.

Första fasen, *Pre -design* syftar till att skapa en grundläggande förståelse för problemet genom analys av uppgiften, kontexten och dess förutsättningar (Roggema 2016). Andra fasen, *Design* menar Roggema är kärnan i Research by Design där forskning och design är tätt sammankopplade och skissandet används som ett centralt verktyg för att utforska möjliga problem och lösningar. Sista fasen, *Post-design* syftar till att på ett tydligt sätt presentera det slutliga resultatet där kunskap som genererats genom designprocessen kommuniceras. Under dessa tre faser skedde en ständig dialog och utvärdering mellan studenterna och handledaren.

AI har använts i form av ChatGPT till enklare textförbättring för att undvika talspråk, syftningsfel och felstavningar samt engelsk översättning. All text som har passerat AI har efteråt bearbetats för att ingen information som ChatGPT har fabricerats själv ska finnas med. VISIOD AI har använts för att skapa realistiska bakgrunder till perspektivbilderna med hjälp av egentagna bilder alternativt bilder från Google maps på fasader. AI verktyget i Photoshop har använts för att göra mindre justeringar i perspektivbilder.

Figur 1. Bilden sammanfattar vår metod uppdelat i tre delar, inspirerat av *Research by Design: Proposition for a Methodological Approach* (2016) av Roggema. Färgerna illustrerar hur de tre faserna vävs samman med varandra i processen. Under hela processens gång har en dialog och utvärdering skett mellan oss studenter och handledare.

PRE-DESIGN

Under denna fas genomfördes kartstudier, analyser, litteraturinsamling och platsbesök på Södertorg och dess närliggande omgivning. Det insamlade materialet ligger till grund för vidare design.

Analys av plats och kontext

Vi har genomfört olika typer av kartstudier och analyser för att få en fördjupad förståelse av platsen, dess kontext, förutsättningar samt potential och brister. Följande analyser har genomförts:

- Rumslig studie av platsen
- Solstudie
- Bullerstudie
- Stråkstudie - baserat på observationer på plats samt historiska kartor
- Inventering av nuvarande vegetation
- Klimatstudie
- Kartstudier:
 - Grönstrukturer
 - Södertorgs läge i relation till Visby som helhet
 - Väg – gatunät
 - Topografi
 - Geologi
 - Historiska kartor
- Kulturhistorisk analys
 - Arkivsökning – Gotlands museum
 - Bildstudier på MittVisby.se och Lindebilder.se
 - För analys av kulturhistorien har vi använt oss av Riksantikvarieämbetets *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval* (2015). Det är en beskrivning på hur man på ett grundläggande sätt kan förhålla sig till en kulturhistorisk värdering och urval för att sedan på ett grundat sätt argumentera utifrån en kulturhistorisk synvinkel.

Platsbesök

Vi genomförde ett platsbesök den 3e – 5e februari 2026 för att analysera platsen utifrån olika aspekter, såsom atmosfär, vistelsvärden, rörelsemönster, grönstruktur och användning, samt för att identifiera platsens kvalitéer och brister.

Under besöket rådde varierade väderförhållanden med både soliga och kallare, mer blåsiga dagar, vilket medförde varierade observationer av hur platsen upplevs. Vi besökte under olika tider på dygnet för att få en förståelse för hur platsens aktivitet, rörelse och användning varierar över dygnet. Samt hur ljud och ljus påverkar upplevelsen av platsen. Observationerna dokumenterades genom anteckningar och fotografier och markeringar i kartor.

Enkätundersökning och dialog

Rapporten *Genomlysning inför omgestaltning av Stora torget och Södertorg* (Region Gotland 2024c) identifierar både nuvarande och framtida behov kopplade till Södertorg där dialoger och enkätundersökningar sammanställts. Vi har tagit med oss insiktsfull information från den gällande vad invånare i Visby tycker om Södertorg, dess kvalitéer, brister men även potential och önskemål om förbättring. Denna information har varit värdefull för oss eftersom den har kompletterat vårt utifrån-perspektiv.

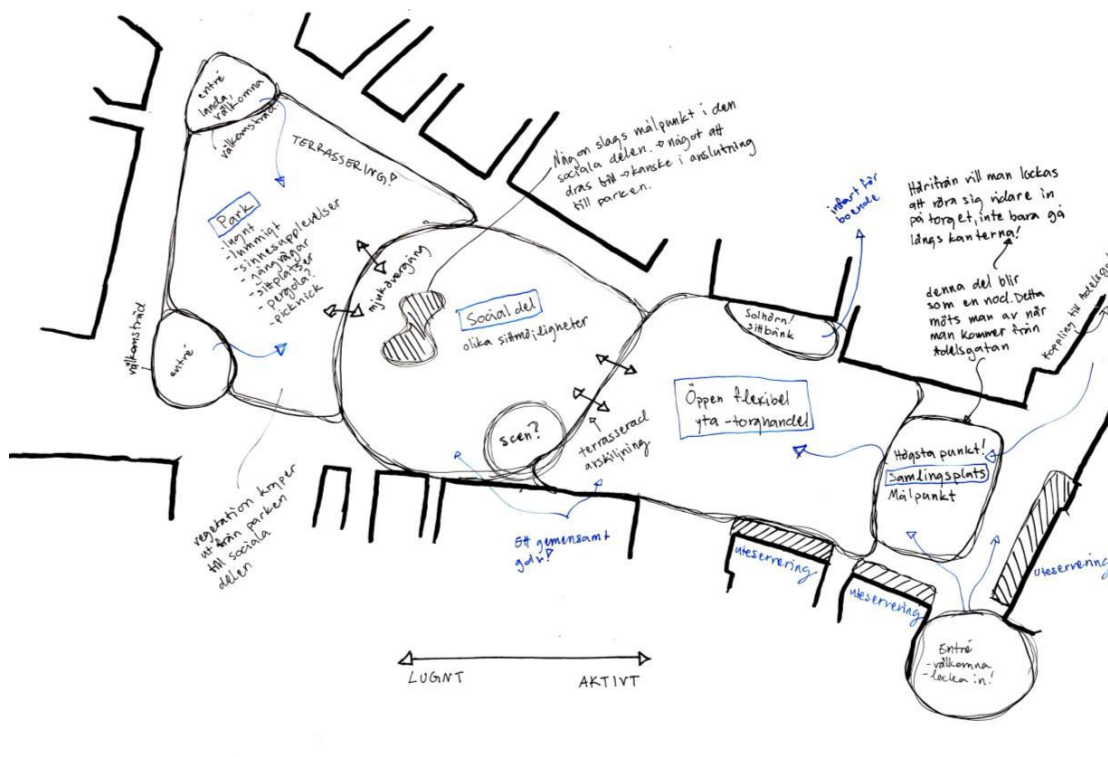
DESIGN

Parallellt med pre-designfasen inleddes idéstadiet för designfasen, där gestaltningsförslag togs fram och prövades växelvis mot de analyser som producerats under Pre-designfasen.

Skissandet som verktyg

Skissandet har varit en grundläggande del av gestaltningsprocessen och genomförts i olika former, där vi ständigt testat och utvärderat olika designlösningar. Genom att kombinera olika skissmetoder såsom att skissa i plan, sektion, digitalt 3D, modell och sand har idéer kunnat prövas och diskuteras för att föra processen vidare. Att skissa i olika skalor och växla mellan dem under processen har varit betydelsefullt för att förstå gestaltningens rumsliga karaktärer och kvaliteter, där skalor från 1:500 till 1:100 har utforskats. Kontinuerligt under designprocessen har även relevant information insamlats för att ställas mot våra designförslag: Gatubredder (Ranhagen et al., 2022), lastutrymmen, svängradier (Bodin et al. 2021), växtmaterial (Dunnett 2019), information om lämpliga färg- och materialval för platsen (Hallberg et al., 2010). Med den insamlade informationen har skisser och idéer omprövats och utvecklats för att kunna landa i ett fungerande förslag där gestaltningen harmoniserar med befintliga kvalitéer på platsen.

Skissprocessen

Figur 2. Tidig skiss över programplan, med övergripande indelning av platsen.

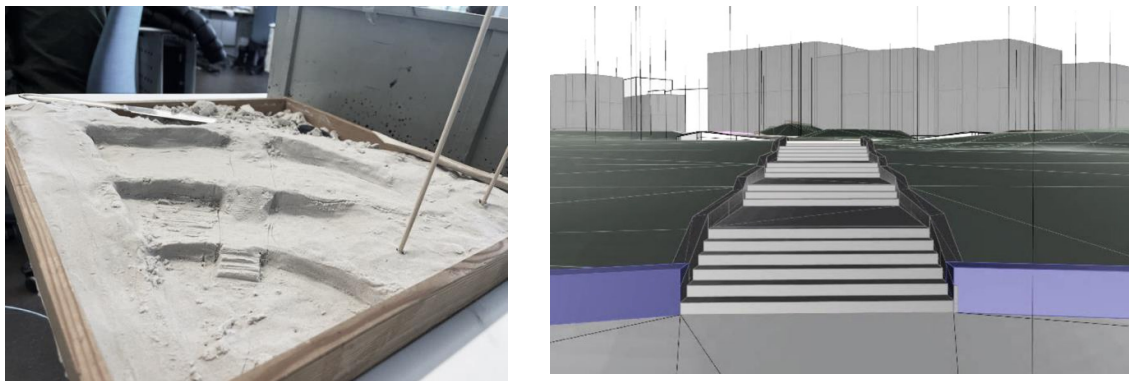
En av de första stegen i gestaltningsprocessen var att ta fram en programplan samt formulera programpunkter, där olika ytors syfte, upplevelse och innehåll diskuterades (se figur 2). En central utgångspunkt i arbetet var att bevara platsens övergripande struktur för att upprätthålla kopplingen till torgets historiska utveckling. Detta innebar att parkdelen och den öppna torgytan behöll sina ursprungliga placeringar i det nya gestaltningsförslaget.

I detta skede använde vi tidskisser som metod för idégenerering och verktyg för diskussion. Metoden möjliggjorde ett snabbt utforskande av rumsliga samband, formspråk, rörelse och funktioner, vilket gjorde det möjligt att pröva designidéer i ett tidigt skede. De principer och kvaliteter som identifierades låg sedan till grund för fortsatt gestaltning.

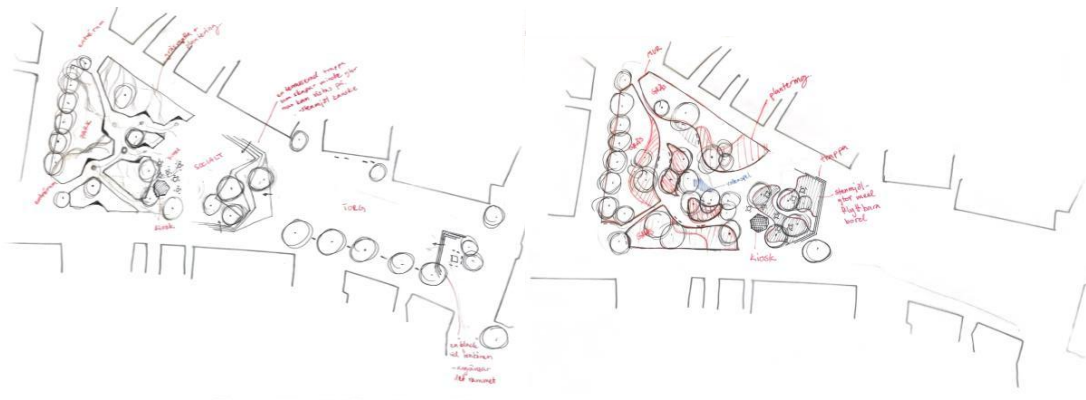
Figur 3. Bilder på arbetsmodell av Södertorg i skala 1:250 byggd av foamboard. Varje nivåskillnad representerar 1 meter, här utforskas vegetation samt rumsbildande element.

Vidare påbörjade vi skiss i modell för att få en djupare rumslig förståelse för torget (se figur 3). Vi testade olika storlekar på träd, kronvolym och placering för att utforska hur vegetation kan påverka torgets rumslighet, skala och avgränsning. Trädens placering har i första hand utformats med hänsyn till viktiga siktlinjer mot havet och muren för att värna platsens historiska läsbarhet och visuella samband. Utforskandet ledde till diskussioner kring på vilket sätt träd och annan vegetation kan skapa och förstärka rumsliga kvalitéer, siktlinjer och vistelsezoner.

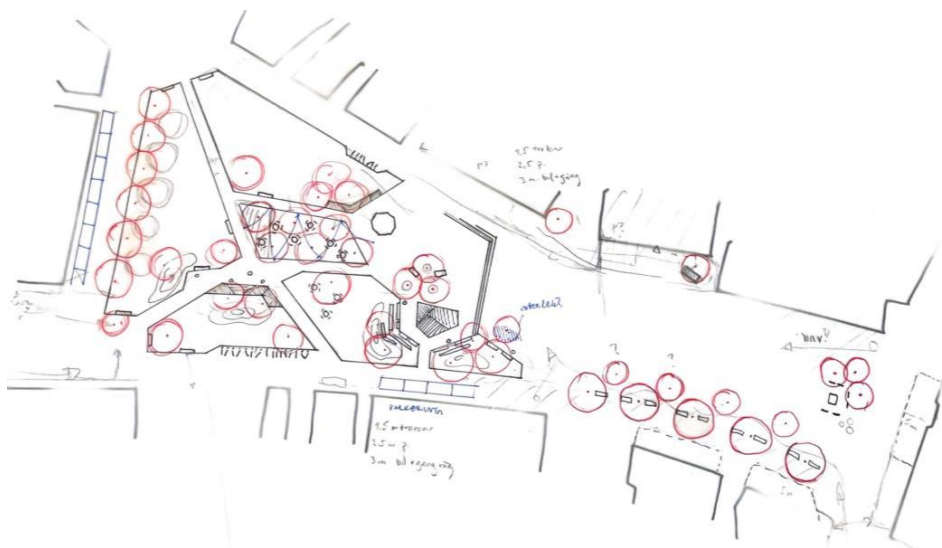
Figur 4. Bilder på utforskande sandmodell och 3D modulering i Rhino 8 av terrassering i Artilleriparkens nordvästra hörn.

I samband med modellbygget utforskade vi Artilleriparkens nordvästra hörn där lutningen är som mest påtaglig. Målet var att skapa en ny entré upp till parken, vilket innebar någon form av terrassering av ytan för att tillgängliggöra vägen. Terrängtrappan prövades parallellt i en sandmodell och i en 3D modell för att utforska hur man på bästa sätt kan göra ingreppet utan att störa den befintliga allmån längs Slottsbacken (se figur 4). Eftersom almarna är friska var det viktigt att bevara allén då de utgjorde en betydelsefull del av platsens identitet.

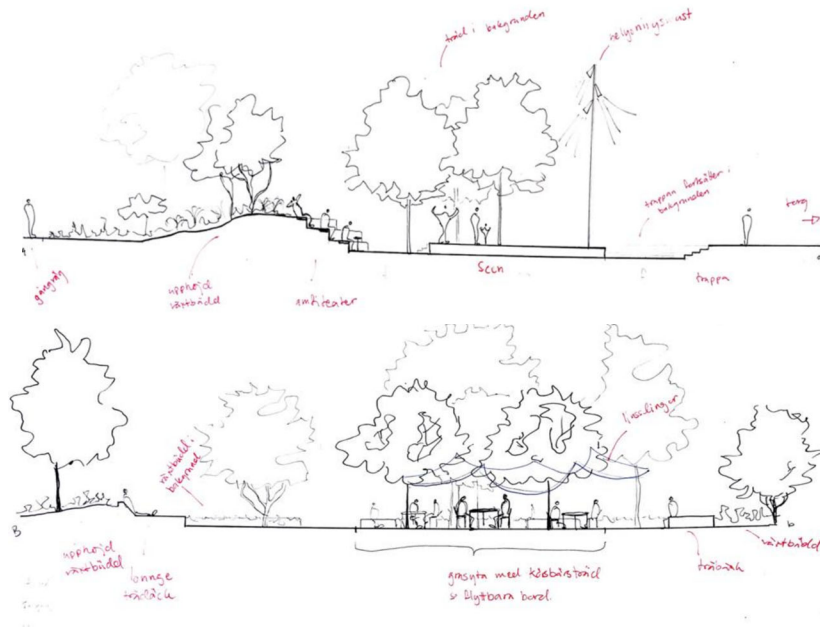
Figur 5. Urval av två skisser som utforskar två olika formspråk med fokus på Södertorgs västra del. Vänstra bilden utforskar ett kantigt formspråk medan den till höger utforskar ett mjukt formspråk.

Vidare utforskade vi flera olika formspråk parallellt och undersökte hur detta kom att påverka rumsligheten (se figur 5). I detta skede hade vi några fasta designhållpunkter: att hålla torgdelen öppet, skapa två nya entréer in till parkdelen, bevara historiskt viktiga siktlinjer samt introducera en nivåskillnad som avgränsar den sociala ytan från torget. Det resulterade i att vi valde att följa ett mer kantigt formspråk som fick genomsyra gestaltningen.

Figur 6. En av arbetets slutliga handskisser där utformningen började landa i den form som därefter renritades.

I slutskedet av skissprocessen fokuserade vi till hög grad på funktioner och dimensioner på olika element, såsom placering av sittplatser samt vilka aktiviteter som skulle rymmas och hur stort utrymme dessa ska ta upp. Resultatet blev ett torg indelat i tre delar: en öppen flexibel yta, en social yta med högre grad av programmering och rumslighet och slutligen en parkdel (se figur 6).

Figur 7. Urval av sektioner där trädtorget och amfiteaterns funktioner och rumslighet undersöks.

Parallellt med skiss i plan testade vi gestaltningen i sektion för att undersöka rumslighet, skala och mötet mellan olika element (se figur 7). Olika storlekar på bland annat amfiteatern och trädtorget testade vi för att landa i ett förslag med en balans i relationen mellan öppna, oprogrammerade ytor i kontrast till mer programmerade delar.

POST – DESIGN

Visualisering av gestaltungsprocessen har varit en återkommande diskussionspunkt genom arbetet. Vi landade tidigt i booklet-formatet men övergick ungefär halvvägs i processen från A4 till A3 för att ge illustrationsplanen mer plats. Formatet valde vi för att möjliggöra att på ett organiserat sätt leda läsaren genom vår process. Arbetet är avsett att läsas utskrivet i uppslag.

Illustrationsplan, bearbetning av bilder och övrig grafik är skapad med Adobe Illustrator och Affinity. Layouten för booklet har utformats i Adobe InDesign. Perspektivbilderna baseras på en digital modell framtagen i Rhino 8 och har därefter renderats i Enscape. I visualiseringarna har träd, växtlighet, möbler och andra gestaltungs-komponenter adderats för att tydliggöra förslagets rumsliga kvaliteter och avsedda uttryck. Bilderna har sedan bearbetats vidare i Adobe Photoshop. Illustrationer som inkluderar Södertorgs fasader har även kompletterats med AI-baserad bildbearbetning i VISOID.

I det avslutande skedet 3D-printades gestaltningen i skala 1:250 för att ge en sammanhängande helhetsbild av förslaget inför presentationen. Modellen kompletterades med torkad brudslöja som träd, texturfärg som vegetation samt utskuren foamboard som fasader. Röda trådar spändes upp för att illustrera de viktigaste siktlinjerna mot mur och hav.

Figur 8. Bild på presentationsmodellen. Bilden till vänster visar när vi borrade hål i modellen för att kunna få ner träden. Bilden i mitten visar terrängtrappan i det nordvästra hörnet med tillhörande stödmur framför. Bilden till höger visar modellen i sin helhet, tornen till vänster i bilden symboliserar ringmurens torn.

TEORI

ETT TORG MED HÖGA VISTELSEVÄRDEN

I *Cities for people* av Gehl (2010:120) menar författaren att promenad i stadsmiljö agerar "forum" för sociala aktiviteter som äger rum längs vägen och är integrerad del av fotgängarens rörelse. Att gå blir därför inte enbart ett sätt att förflytta sig utan skapar även tillfällen för andra aktiviteter, såsom att njuta av vädret eller stanna upp för att begrunda (ibid). Men i takt med bilens intåg i stadsrummen har fotgängaren ofta blivit sekundär och tvingats upp längs husfasader, vilket är ett problem världen över (Gehl 2010:122). För att skapa bekväma gångförhållanden i lagom tempo menar Gehl vidare att det måste finnas utrymme för att gå utan alltför många avbrott och hinder, vilket kan åstadkommas till exempel genom gångfartsområden.

När människor söker sig till platser för att stanna upp under en längre period dras de oftast till utkanten av ett område, ofta kallat "kant-effekten" (Gehl 2010:137). Detta är på grund av våra mänskliga instinkter, en god utblick över området uppnås samt skydd i ryggen så att inga överraskningar kommer bakifrån (ibid). Vidare lyfter författaren att "people watching" eller "att iaktta människor" (författarnas översättning) är en av de mest populära aktiviteterna i en stad. Därför förstärks användningen av bänkar och andra sittplatser om de har god utsikt över människor och andra attraktioner såsom vatten, träd eller blommor (Gehl 2010:148).

Bra sittplatser möjliggör för olika typer av aktiviteter och kan delas in i två kategorier, primära- och sekundära sittplatser, vilka båda krävs för en god miljö (Gehl 2010:140–142). Primära sittplatser är möbler, ofta med arm- och ryggstöd, medan sekundära sittplatser kan vara trappor, fontäner, murar eller golvet i sig (ibid).

I *Field Guide to Life in Urban Plazas* (2019) belyser författarna vistelseytor och sittplatser som är särskilt omtyckta i urbana miljöer. Dessa är bland annat: upphöjda sittplatser med god uppsikt, sittmöjligheter som erbjuder mjuka material i solläge, sittplatser som skapar mindre rum där besökare kan dra sig tillbaka, ytor som möjliggör åskådning och uppträdande samt ytor där besökare själva kan möblera om de vill (ibid).

Känslan av trygghet utgör en viktig förutsättning för att människor ska vilja vistas i det offentliga rummet (Gehl 2010:91).

Enligt Boverket (2010) kännetecknas en trygg plats av följande faktorer, de platser som:

- Går att överblicka
- Ger kontakt med omgivningen
- Är befolkade

- Går att orientera sig i
- Blandar gator och bebyggelse
- Är välskötta

”Grundläggande i ett demokratiskt och jämlikt samhälle är att de offentliga rummen är inbjudande och trygga platser för alla människor, och att ingen begränsas av till exempel ålder, kön eller funktionsvariation.” (Stockholm stad 2018:9)

ATT BEVARA OCH FÖRSTÄRKA ETT TORGS KULTURHISTORIA

Omgestaltning i kulturhistoriskt värdefulla miljöer är en komplex och känslig process, där hänsyn måste tas till både bevarande och utveckling. Riksantikvarieämbetet (2015) betonar vikten av att kulturvärden i bebyggelse och landskap tas tillvara samt att förändringar grundas i långsiktiga ställningstaganden. Detta är särskilt viktigt eftersom förändringar och omdaning av kulturmiljöer ofta är irreversibla (ibid.), vilket kan innebära långvariga konsekvenser för platsens kulturvärden. Samtidigt är synen på kulturarv föränderlig och kulturmiljöer har ofta förändrats flera gånger genom historien, vilket innebär att nya tillägg och tolkningar kan vara nödvändiga.

I detta sammanhang kan begreppet *aesthetics of thrift*, eller ”estetiken av återbruk” (författarnas översättning) (Dee 2012:21–22), bidra med ett förhållningssätt där omsorg om platsens förutsättningar, såsom historia, material och ekologiska värden står i centrum (ibid.). Här förstås estetik och funktion inte som separata aspekter, utan som ömsesidigt beroende och framväxande i omgestaltningsprocessen (ibid.), med ambitionen att stödja ett långsiktigt och hållbart bruk av platsen.

ETT FLEXIBELT TORG

Project for Public Spaces (2005) framhäver att ett torgs användning varierar från dag till dag, mellan veckor och över året, vilket sätter krav på en flexibel gestaltning. En god torggestaltning bör då bestå av mindre rumsligheter som möter olika behov och aktiviteter (ibid). Vidare betonas betydelsen av rätt faciliteter på rätt ställe; en rätt placerad bänk, papperskorg och liknande kan avgöra om, och hur mycket människor väljer att använda platsen (ibid.)

I Stockholms stads projekt *Levande Stockholm* (2023), används tillfälliga och flyttbara möbler och urnor för att aktivera det offentliga rummet. Genom att arbeta med flexibla möbler och växtinslag som kan anpassas efter säsong och flyttas om vid evenemang skapas förutsättningar för variation och ett mer kontinuerligt stadsliv över året.

I *Designguide för smarta gator* (2022) lyfts det att gångfartsområden är den gatutyp som bidrar med stort mervärden, mångfunktionalitet och flexibilitet. Gångfartsgatan är skapad

för att alla trafikslag ska visas och transportera sig på samma gemensamma yta med gånghastighet, max 10km/h (ibid). Ett torg som omges av trafik i för hög hastighet skapar en barriär för fotgängare och berövas sin viktigaste kvalité, människor (Project for Public Spaces 2005).

ATT GESTALTA MED VÄXTER

Gröna miljöer i en stad är en förutsättning för människans välmående (Boverket 2022). Grönska påverkar människans hälsa genom minskad utsöndring av stresshormon och sänkt blodtryck (ibid.). Mot denna bakgrund blir integrering av grönska en central aspekt i stadsutveckling. Genom att addera träd, mixplanteringar och andra gröna element vill vi stärka upplevelsen av Södertorg som en del i Visbys gröna miljöer, med fokus på människan.

I *The Planting Design Handbook* identifierar Robinson (2016:15) tre huvudsakliga skäl till att arbeta med växtgestaltning: funktion, ekologi och estetik. Tyngdpunkten mellan dessa varierar beroende på projekt, men tillsammans utgör de grunden för en välfungerande gestaltning (ibid.). Växtmaterialet bidrar alltså till platsens rumslighet och identitet liksom dess funktion. Växter kan därmed förstås som rumsskapande element som, genom relationen till andra växter och gestaltningen i helhet, formar en komplex och nyanserad miljö (Robinson 2016:26).

Utöver det som Robinson behandlar, beskriver Dunnet (2019) i *Naturalistic Planting Design: The Essential Guide* hur ett naturalistiskt förhållningssätt kan bidra till en mer hållbar och integrerad användning av grönska i urbana miljöer. Han skiljer mellan "taxonomisk ekologi" som innebär att avstampet i växtvalet ligger i den naturliga sammansättningen som går att återfinna i naturen och "visuell ekologi" (Dunnett 2019:15). I detta arbete ligger fokus på visuell ekologi, vilket innebär att växtkompositioner utformas med inspiration från naturliga landskap (ibid.). Detta tolkas inte som en strävan efter att efterlikna naturen exakt, utan snarare som ett sätt att skapa robusta och upplevelserika miljöer som fungerar i en urban kontext. Valet av ett bredare växtmaterial möjliggör därmed både större variation och anpassning till platsens specifika förutsättningar och högre upplevelsevärden (ibid.).

ENKÄTUNDERSÖKNING OCH DIALOG

Rapporten *Genomlysning inför omgestaltning av Stora torget och Södertorg* (Region Gotland 2024) identifierar både nuvarande och framtida behov kopplade till Södertorg där dialoger och enkätundersökningar sammanställts. Rapporten visade följande:

- Södertorg upplevs dominerat av bilar och parkering, vilket begränsar dess funktion som mötesplats.
- Önskemål om att utveckla torget till en tydlig plats för människor med fler vistelsezoner utan konsumtionskrav.
- Behov av mer grönska för trivsel, upplevelsevärden och skugga.

- Vatteninslag efterfrågas
- Barn och familjevänlighet är högt prioriterat där flera efterlyser trygga och bilfria områden där barn kan leka fritt.
- Önskemål om lekytor, gungor, lekfontäner, hinderbanor och aktivitetsytor i kombination med konst.
- Förslag om att fördela torghandeln mellan Södertorg och Stora Torget. Mat och lokala produkter på Södertorg samt mindre marknader eller kulturinslag på Stora torget.
- Behov av aktiviteter och evenemang året runt, exempelvis öppen scen, teater, konstnärliga installationer, konserter, vinteraktiviteter som skridskobana, ljusinstallationer och julfirande.

RESULTAT

I denna del sammanfattas resultatet av gestaltningen. Projektets fullständiga resultat redovisas på tillhörande booklet (se PDF-dokumentets sista sidor).

Kvaliteter som bevaras och förstärks:

- Platsens strukturella uppbyggnad har bevarats: Parkdelen samt torgdelen är fortsatt placerad vid torgets västra respektive östra del.
- Siktlinjer mot hav och mur.
- Den öppna karaktären av torget har bevarats i stor utsträckning för att främja flexibilitet.
- Alla träd har bevarats eller förflyttats inom området, förutom ett (till följd av skada).
- Smågatsten har återbrukats för att ta vara på platsens materiella karaktär.
- Den diagonala rörelsen med historisk förankring har förstärkts.
- Vistelseytan kring springbrunnen har förstärkts genom att en ny plats har skapats med bättre placerade sittmöjligheter och ökad säkerhet.
- Kioskens funktion som viktig samlingspunkt har bevarats.

Brister som åtgärdas:

- Parkering har tagits bort för att skapa förutsättningar för aktivitet och möten.
- Ett gångfartsområde har upprättats, med undantag för Slottsbacken, i syfte att sänka fordonshastigheten och prioritera fotgängare och vistelse. Slottsbacken undantas eftersom den hamlade almallén redan skapar en tydlig rumslig avgränsning.
- Nya tydliga och välkomnande entréer har skapats för att leda besökare in till platsen.
- Vistelseytan har kopplats samman för att skapa en tydligare struktur som underlättar rörelse genom platsen, detta ökar variationen och skapar en mer sammanhållen och inbjudande rumslig upplevelse.
- Det semiprivata och övervuxna solhörnet har gjorts om för att bjuda in till vistelse för alla.
- Fler sittmöjligheter som inte är knutna till konsumtion har tillförts för att skapa en plats för alla.
- Entrén vid Söderport görs om till en mer tillgänglig och säkrare plats för fotgängaren. Genom minskad trafik, tydlighet i markmaterialet och förbättring av sittplatser och grönska.
- Kiosken har flyttats för att inte skymma sikten mot havet.

Värden och element som platsen kompletteras med:

Fler upplevelsevärden, funktioner och varierade vistelseytor med nya målpunkter har adderats för att locka besökare in till platsen och för att uppmuntras till att stanna upp. Följande element har adderats:

- Sittplatser i olika utformningar och varierade sollägen utspritt över ytan
- Amfiteater för att uppmuntra till aktivitet
- Trädorg med flyttbara möbler
- Lekvärden i form av lekslinga i parken
- Konstverk som bidrar med estetiska värden och historisk förankring
- Cykelställ
- Pyloner och annan belysning som bidrar med interaktivt ljus och trygghet
- Grönska för att bidra med estetiska, sensoriska och rumsliga kvalitéer
- Flammad smågatsten för att öka tillgänglighet
- Ett storskaligt mönster i markbeläggningen av kalkstensplattor

REFLEKTION

Som landskapsarkitekt är det viktigt att ha en medvetenhet om vilka värden som riskeras att gå förlorade när nya tillförs i en omgestaltning (Sveriges arkitekter 2023). Detta har för oss inneburit en avvägning mellan bevarande och förändring genom hela gestaltningsprocessen. Ambitionen med gestaltningsförslaget har varit att ta vara på de befintliga kvaliteterna som Södertorg har samtidigt som nya samtida element adderas för att kunna utveckla platsen utifrån dagens behov. I detta kapitel reflekterar vi över resultatet och i vilken utsträckning det svarar mot projektets målbild och syfte.

METODDISKUSSION

Den valda metoden, inspirerad av *Research by Design* (Roggema 2016), har möjliggjort en iterativ process där vi kunnat arbeta fram och tillbaka mellan olika skeden, vilket har varit en styrka. Även om metoden initialt var ny för oss upplevdes den som bekant, då den i hög grad liknar arbetssättet vi tidigare använt i gestaltningskurser.

Om vi hade gjort om processen hade vi valt att lägga mer tid i *pre-designfasen* för att stärka vårt brukarperspektiv och ha möjlighet till att föra en bredare dialog med platsens användare. Under platsbesöket var det vinter och få människor i rörelse, vilket begränsar vår förståelse av platsen eftersom den är starkt präglad av säsongvariation. För projektets trovärdighet hade det därför varit värdefullt att återbesöka platsen under sommaren för att bättre förstå dess användning under högsäsong.

PALIMPSEST – ETT SAMSPEL MELLAN DET GAMLA OCH DET NYA

Eftersom Södertorg skiljer sig från övriga Visby innerstad genom sin relativt unga historia och avsaknad av tydlig identitet såg vi en möjlighet till att skapa ett förslag med ett mer visionärt gestaltningsgrepp.

Det nya förslaget innebär betydande förändringar med ett samtida formspråk, vilket är en känslig avvägning i en kulturhistoriskt värdefull miljö. Trots förändringarna har vi försökt gestalta Södertorg med en ambition att bevara läsbarheten av platsens kulturhistoriska värden där befintliga kvaliteter har utnyttjats. Vi har förhållit oss till begreppet *palimpsest*, begreppet värdesätter det som redan existerar, spår av tidigare användning, strukturer och mening genom att det gamla inte suddas ut, utan i stället tolkas, bevaras och samspelar med det nya. Detta har varit ett spännande sätt att arbeta på men även utmanande, för vad avgör om man har lyckats bevara de gamla lagren?

För att försöka följa denna linje har särskild hänsyn i projektet tagits till siktlinjer, material samt strukturen och funktionen av platsen. Detta har exempelvis inneburit återinförandet av torghandel för att lyfta tillbaka en gammal funktion som en gång varit. Den visuella kopplingen till muren och havet är en central del utav utformningen eftersom det bidrar till

förståelsen av platsens historiska struktur och kopplingen till havet, liksom att bibehålla torgets öppna karaktär som också varit en viktig utgångspunkt. Utifrån detta har vi arbetat strategiskt med att placera sittplatser med utblickar mot mur och hav.

Samtidigt har vissa kvaliteter och värden kompromissats genom införandet av mer programmerade ytor, i syfte att få in fler funktioner och vistelsevärden. Detta har inneburit ett återkommande dilemma kring hur stor del av torgets öppna karaktär som kan tas i anspråk utan att dess grundläggande identitet går förlorad. Å ena sidan möjliggör adderade funktioner och element en mer attraktiv plats med ökade vistelsevärden, å andra sidan riskeras läsbarheten minskas av torgets kulturhistoriska värden och rumslighet. Därför har vi eftersträvat en balans mellan mer programmerade tillägg och en flexibel öppenhet.

När projektet nu är avslutat kan vi konstatera att vissa historiska lager har bevarats, medan andra har kompromissats bort till följd av andra prioriteringar. En utmaning i en sådan process är att ett oundvikligt urval sker. Framhävandet av vissa valda lager riskerar att osynliggöra andra, vilket i sin tur kan påverka hur kulturarvet uppfattas.

VISTELSEVÄRDEN I DEN NYA GESTALTNINGEN

En del av gestaltningens mål är att bidra med ökade vistelsevärden, och att skapa en "behaglig plats" likt begreppet *locus amoenus* (Hager, 2009; Robinson, 2016). Under avsnittet *teori* lyfter vi viktiga aspekter som vi tagit avstamp i, som på olika sätt bidrar med att stärka vistelsevärden.

Den nya gestaltningen sätter fokus på fotgängaren vilket innebär att stora åtgärder har vidtagits gällande trafiksituationen. Parkeringen har tagits bort och området har gjorts om till ett gångfartsområde för att sänka hastigheten, något som anses bidra med positiva effekter enligt både Gehl (2010), Projekt for Public Space (2005) och Designguide för smarta gator (2022). Eftersom det finns ett stort utbud av parkering utanför muren, i nära anslutning till torget, skapas förutsättningar att minska antalet parkeringsplatser på torget.

Frågan om bilparkering i centrala stadsmiljöer aktualiserar en målkonflikt mellan tillgänglighet för biltrafik och skapandet av mer attraktiva och flexibla offentliga rum. Minskad tillgång till parkering kan innebära svårigheter att nå platser, särskilt för grupper som är beroende av biltransport. Detta kan i förlängningen påverka besöks- och användningsmönster, vilket riskerar att få negativa konsekvenser för både besökare och verksamheter i området.

I ett bredare perspektiv kan detta kopplas till gentrifieringsprocesser, där förändrade förutsättningar för vardagsliv och tillgänglighet kan bidra till förändrad social sammansättning. I detta projekt har vi gjort avvägningen att reducera antalet parkeringsplatser till förmån för att möjliggöra fler funktioner och stärka platsens roll som mötesplats. Gestaltningen innebär därmed en medveten avvägning mellan bilens anspråk, stadsliv, vistelse och sociala värden.

Att tillföra flera sittmöjligheter i olika konstellationer som inte är knutna till konsumtion har varit viktigt i projektet, detta medför att fler har möjlighet att kunna nyttja platsen. Den nya gestaltningen möjliggör för både formella och informella sittplatser där man kan välja att sitta ensam, i grupp, i utkanten eller mer centralt av platsen. Placering av sittplatser har noga valts ut för att både skapa god uppsikt där besökare kan betrakta platsen men även sitta med skydd i ryggen vilket bidrar till ökad trygghetskänsla, något som Gehl (2010) menar är viktigt.

Eftersom arbetet inte har fokuserat på tillgänglighet har tillgänglighetsfrågor inte varit styrande i utformningen, vilket utgör en brist i gestaltungsförslaget och är därför ett område för vidare utveckling och fördjupning. Däremot har medvetna gestaltungsval gjorts för att i viss mån förbättra framkomligheten, markmaterialet i de centrala delarna har t.ex bytts ut till jämnare, flammad smågatsten, och terrängtrappan underlättar rörelsen till parken.

Växtligheten bidrar även med att stärka vistelsevärdena på platsen genom sensoriska, estetiska och rumsliga kvaliteter. Växterna bidrar med en känsla av golv, väggar och tak samtidigt som de skapar ett mer behagligt mikroklimat genom att bromsa upp vind och minskad solexponering. Historiskt sätt har det inte funnits mycket träd i gatumiljöer i Visby innerstad, vilket gör att ett ökat inslag av träd kan upplevas som en distansering från den historiska karaktären. Detta har medfört en avvägning mellan att bevara det historiska uttrycket och att omforma platsen utefter samtida behov kopplat till vistelsevärden och värmereglering.

PLATSENS NYA GRÖNA KVALITETER

Vår ambition har varit att skapa ett torg med höga gröna kvaliteter som genererar sociala och upplevelsemässiga mervärden, som Hager (2009: Robinson 2016) menar med begreppet *locus amoenus*. Detta aktualiserar en central fråga inom landskapsarkitektur: om urban grönska främst bör utformas utifrån mänskliga behov eller ekologiska värden.

Projektet utgår från ett perspektiv av visuell ekologi, där gestaltningen tar fasta på människans dragning till naturen och fokuserar på växtsamhällets estetiska uttryck snarare än dess faktiska ekologiska funktion. Blomning och årstidsvariation har därför en framträdande roll, vilket innebär ett medvetet fokus på upplevelsemässiga kvaliteter.

Detta förhållningssätt innebär samtidigt begränsningar. Genom att prioritera visuella värden riskerar ekologiska funktioner att delvis åsidosättas. Detta blir särskilt tydligt i valet av perenner, inspirerade av Gotlands havsnära naturtyper, där en blandning av inhemska och främmande arter används. Valen av växter skapar variation men väcker frågor kring konkurrens, då främmande arter kan missgynna inhemska arter som är viktiga för lokala ekologiska samband, till exempel pollinatörer, genom sin ofta högre konkurrenskraft. Därmed finns en risk att generalistarter gynnas på bekostnad av mer specialiserade arter.

Vi har i våra val gjort prioriteringar och vi har genom dem gjort ett försök att navigera denna spänning snarare än att lösa den. En ekologisk grundstruktur har eftersträvat, men har delvis underordnats till våra mer estetiska gestaltungsambitioner. Detta väcker frågor kring i vilken utsträckning projektet bidrar till ekologisk hållbarhet, eller om dess främsta värde ligger i att stärka människors relation till grönska.

Placeringen av träd har samtidigt styrts av hänsyn till kulturhistoriskt viktiga siktlinjer, vilket begränsat deras rumsskapande funktioner. Träden är placerade i växtbäddar i hårdgjorda ytor, vilket kräver tekniska lösningar som skelettjordar för att säkerställa långsiktig etablering. En annan aspekt är att flera av träden i parken har högre fuktkrav än den torrare perennmixen. Detta ställer krav på en växtbäddskonstruktion som möjliggör vattenmagasinerings på djupare nivå för träden, samtidigt som ett torrare jordlager bibehålls på det ytligare skiktet för perennerna.

Sammantaget visar projektet hur gestaltningen formas genom avvägningar mellan estetiska, ekologiska, kulturhistoriska och tekniska aspekter. Något som verkligen är tänkvärdt är insikten om att dessa perspektiv inte är fullt förenliga, utan det kräver medvetna prioriteringar där vissa värden oundvikligen ges företräde framför andra.

GENOMFÖRBARHET OCH VIDARE FORSKNING

Trots ambitionen att inkludera ett brett spektrum av värden och perspektiv har projektets avgränsningar inneburit att vissa aspekter inte kunnat behandlas i tillräcklig omfattning. Exempelvis har vi inte gjort en skötselplan för den förvaltande utvecklingen av platsen. Vissa gestaltungs-grepp har inte kunnat prövas ur ett förvaltningsperspektiv, detta gäller exempelvis användningen av stenmjöl mellan materialskiften i gångstråken i parken och sociala rummet. Å ena sidan skapar det en mjuk och varierat inslag som rimmar bra med vår gestaltungs-sidé. Å andra sidan innebär det praktiska utmaningar kopplade till drift och underhåll, såsom ökad risk för förskjutning i markmaterialet, ogräsetablering och försvårad snöröjning.

Detta är en prioriteringsfråga där vi fått ställa gestaltungs-mässiga ambitioner mot ekonomiska konsekvenser i form av ökad skötsel samt långsiktig funktion och hållbarhet i materialvalen. Gestaltningen vi valt att göra är visionär och komplex och innebär med det högre krav på förvaltning och resurser över tid. I detta projekt har de gestaltungs-mässiga kvaliteterna prioriterats högt, vilket synliggör en medveten avvägning snarare än en optimal balans mellan samtliga aspekter. Detta väcker frågor kring hur sådana val bör värderas i offentliga miljöer, där både ekonomisk hållbarhet och långsiktig funktionalitet är centrala krav. I en aktualisering och genomförande av vårt förslag kommer en övervägning om huruvida de exakta idéerna är genomförbara.

Trafiksituationen har behandlats på en övergripande nivå, vilket innebär att viktiga frågor kring tillgänglighet, framkomlighet och påverkan på befintliga trafikflöden kvarstår att

utreda. Detta pekar på behovet av att i ett senare skede integrera mer tekniska analyser för att utveckla trafiklösningar bortom den övergripande ambitionen om gångfart.

Även parkeringsfrågan visar på avgränsningen som projektet inneburit. För parkering för rörelsehindrade finns ett krav på maximalt 50 meters avstånd till en målpunkt, men eftersom målpunktens definition kan variera blir det svårt att fastställa det exakta behovet av. Därför kvarstår frågan om hur mycket av den befintliga parkeringen som bör bevaras i en framtida utveckling. Förslaget presenterar en möjlig lösning, men det är fortfarande inte klart hur olika intressen som tillgänglighet, vistelsevärden och minskad biltrafik ska prioriteras.

Avslutningsvis hoppas vi på att detta arbete ska kunna fungera som underlag och inspiration för en framtida omgestaltning av Södertorg, samt bidra med nya perspektiv på utvecklingen av kulturhistoriskt viktiga platser i relation till samtida behov.

REFERENSER

Bodin, A. et al. (2021). *Arkitektens handbok*. 13 uppl., Studentlitteratur.

Boverket (2010). *Plats för trygghet, Inspiration för stadsutveckling*.

https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/plats_for_trygghet.pdf
[2026-04-20]

Boverket (2022). *Gröna områden för välbefinnande och klimatanpassning*.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/halsa-forst/grona-omraden/#:~:text=Lokalisering.%20Planera%20för%20gröna%20miljöer%20nära%20människor!,bort%20och%20ger%20därför%20störst%20positiva%20hälsoeffekter> [2026-04-14]

Dee, C. (2012). *To Design Landscape: Art, Nature and Utility*. Taylor & Francis Group, 2012.

ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/slub-ebooks/detail.action?docID=987950>.

Domlesky, A. & Schlickman, E. (2019). *Field Guide to Life in Urban Plazas: A Study in New York*

City. SWA Group. https://swaaengineers.com/wp-content/uploads/2019/08/Field-Guide-to-Life-in-Urban-Plazas_digital1.pdf [2026-04-14]

Dunnett, N. (2019). *Naturalistic planting design: the essential guide*. Bath: Filbert Press.

Génétay, C. & Lindberg, U. (2015). *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: grundläggande*

förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet. Riksantikvarieämbetet.

<https://raa.divaportal.org/smash/get/diva2:1234521/FULLTEXT01.pdf> [2026-04-20]

Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Island Press, 2010. ProQuest Ebook Central,

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/slub-ebooks/detail.action?docID=3317503&pq-origsite=primo#> [2026-01-25]

INJ Architects (2025). *Architectural Palimpsest: Layering Time Within the Built Environment*.

<https://injarch.com/architectural-palimpsest-layering-time-within-the-built-environment/> [2026-05-15]

Mitt Visby (u.å.). *Södertorg*. <https://www.mittvisby.se/platser/sodertorg/> [2026-01-25]

Nationalencyklopedin (2026). *palimpsest*.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/palimpsest> (hämtad 2026-06-01), NE Nationalencyklopedin AB

- OpenAI. (2026). ChatGPT (version 5.5). Generativ AI-modell. <https://chatgpt.com>
- Project For Public Spaces (2005). *10 PRINCIPLES FOR SUCCESSFUL SQUARES*.
<https://www.pps.org/article/squaresprinciples> [2026-04-14]
- Ranhagen, U. et al. (2022). *Designguide för Smarta gator*. KTH, VTI, Spacescape, Sweco & White Arkitekter. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1670683/FULLTEXT01.pdf> [2026-04-14]
- Hallberg, M. et al. (2010). *Byggnadsordning för Visby innerstad*. Samhällsbyggnadsförvaltningen Region Gotland. <https://dokument.gotland.se/IntegrationService.svc/doc/content/16383> [2026-04-20]
- Region Gotland (2022). *Trädvårdsplan - Träd på regionägd mark i Visby - Allmän platsmark*.
<https://gotland.se/download/18.54e1ff71188bd8464773c3b0/1687431380822/Tr%C3%A4dv%C3%A5rdsplan%20G%C3%84LLANDE.pdf> . Teknikförvaltningen. [2026-02-20]
- Region Gotland (2024a). *Medeltidsstaden 1100–1500*. <https://gotland.se/bygga-bo-och-miljo/varldsarvet-hansestaden-visby/hansestaden-visby/visbys-arsringar/medeltidsstaden-1100-1500> [2026-04-20]
- Region Gotland (2024b). *Vad ingår i världsarvet?* <https://gotland.se/bygga-bo-och-miljo/varldsarvet-hansestaden-visby/hansestaden-visby/vad-ingar-i-varldsarvet> [2026-04-14]
- Region Gotland (2024c). *Genomlysning inför omgestaltning av Stora torget och Södertorg*. [Opublicerat manuskript]. Rapport Teknikförvaltningen. [2026-04-10]
- Robinson, N. & Wu, J.-H. (2016). *The planting design handbook*. 3e utgåva. Routledge.
- Roggema, R. (2016). *Research by Design: Proposition for a Methodological Approach*. Urban Science, 1 (1), 2. DOI: 10.3390/urbansci1010002
- Stockholm Stad (2018). *Strategi för offentliga rum*. <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/politik-och-demokrati/styrdokument/strategi-for-offentliga-rum-2018-2021-en-del-av-framkomlighetsstrategin.pdf> [2026-04-14]
- Stockholm Stad (2023). *Levande Stockholm sommaren 2024. Platser och fortsatt utveckling*.
<https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=2047430> [2026-04-14]

Svenska Akademin. (2026). "*Palimpsest*". Svenska akademins ordböcker.
<https://svenska.se/?q=palimpsest&exactMatch=true&activeTab=alla> [2026-04-14]

Sveriges arkitekter (2023). *Agera! En handlingsplan för Sveriges Arkitekters arbete med kulturmiljö*. Kulturmiljöradet13.pdf [2026-04-15]

VISOID (2026). <https://app.visoid.com>

FIGURFÖRTECKNING

Figur 1. Illustration av författarna (2026), inspirerad av *Research by Design: Proposition for a Methodological Approach* (2016) av Roggema

Figur 2. Skiss av författarna (2026)

Figur 3. Fotografer av författarna (2026)

Figur 4. Fotografi och illustration av författarna (2026)

Figur 5. Skisser av författarna (2026)

Figur 6. Skiss av författarna (2026)

Figur 7. Skisser av författarna (2026)

Figur 8. Modell av författarna (2026)

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

JA, jag, Anna-Carin Bleeker har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

JA, jag, Greta Söderberg har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

ÖVERLAGRINGAR

Ett gestaltungsförslag för Södertorg, Visby

Anna-Carin Bleeker & Greta Söderberg
Examensarbete SLU 2026

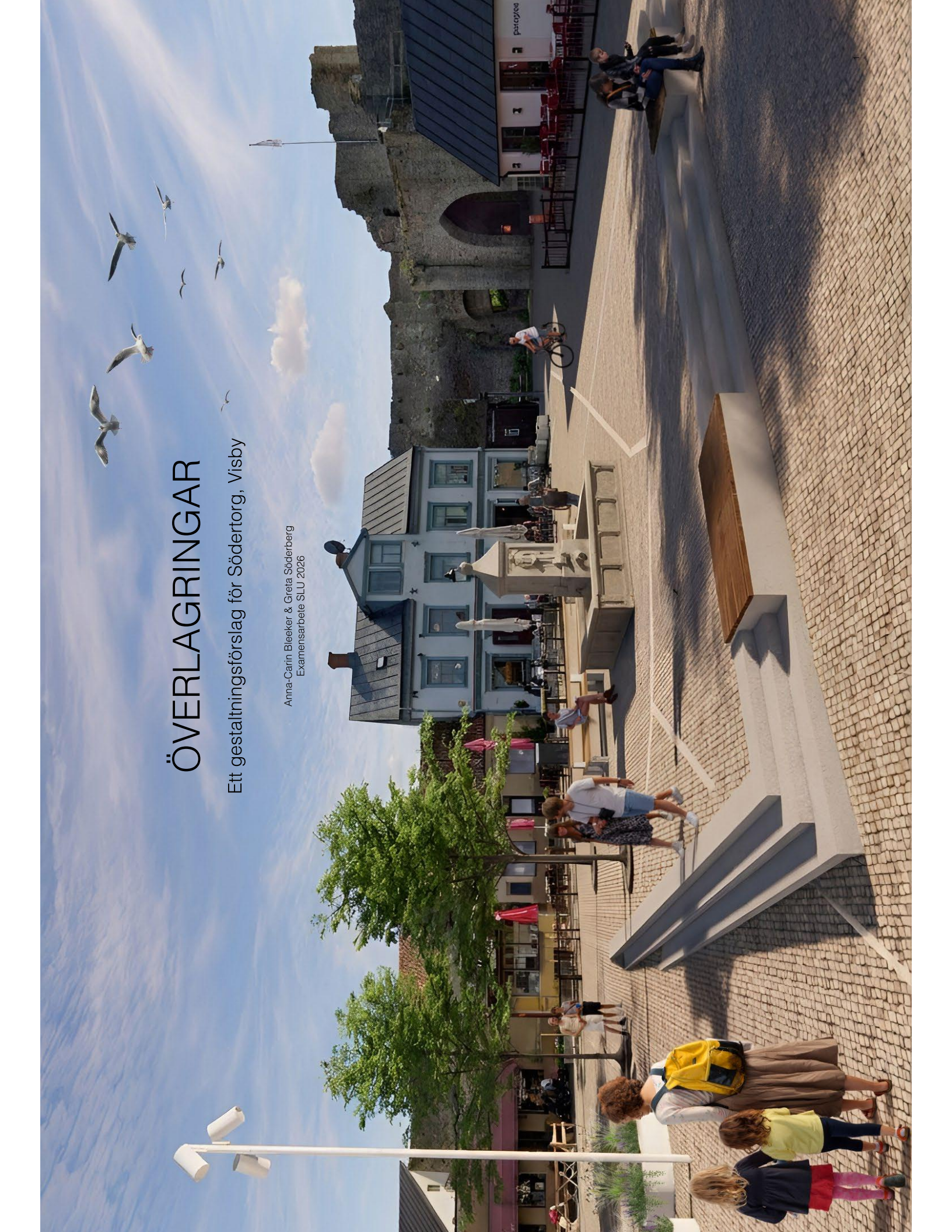

Bild på Södra ringmuren tagen på platsbesök i Visby 2026.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

01 INTRODUCTION

02 SÖDERTORG
Platsen idag
Historia

03 ANALYS
Kulturhistorisk värdering
Brister
5 strategier

04 GESTALTNING
Torget
Sociala rummet
Parken

01

INTRODUKTION

Gotland är Sveriges största ö, belägen i Östersjön. Ön är känd för staden Visby med sitt medeltida världsarv, vackra natur med kalkstensformationer och vidöppna strandängar. Gotland har en lång historia och har varit en viktig handelsplats och knutpunkt i Östersjön, och är en tydlig länk mellan nutid och dåtid.

Visby är en medeltida Hansestad med en rik historia som sträcker sig omkring 4000 år tillbaka i tiden. Sedan 1995 är Visby ett UNESCO världsarv, framför allt tack vare sin stadsbild och välbevarade ringmur som omsluter innerstaden.

Idag utgör staden ett populärt besöksmål som lockar människor från både Sverige och övriga världen på grund av sin välbevarade historiska karaktär. Till följd av detta präglas staden av ett ojämnt besöksstryck där sommarhalvåret besöks mer intensivt än vinterhalvåret, vilket leder till problematik kring hur offentliga rum används och upplevs över året. Den begränsade ytan inom stadsmuren har historiskt skapat ett intensivt nyttjande av marken, där torg och offentliga rum fått stor betydelse som sociala och ekonomiska mötesplatser.

I anslutning till ringmuren och Söderport ligger Södertorg, en av de få större öppna ytor i den annars täta innerstaden, och utgör en viktig entrépunkt som möter besökare söderifrån. Med sitt topografiskt höga läge och vackra utblickar mot havet och ringmuren rymmer platsen stor potential. Trots detta är platsens potential som vistelserum idag begränsad. Torget fungerar i hög grad som genomfarts- och parkeringsyta, vilket minskar dess sociala och rumsliga kvaliteter.

Detta skapar en tydlig diskrepans mellan Södertorgs historiska roll som offentlig mötesplats och dess nuvarande funktion som trafikdominerad yta. Parallellt med detta finns en vilja från Region Gotland att utveckla torget. Mot denna bakgrund uppstår behovet att värna om den öppna ytan och dess kvaliteter. Platsen kan samtidigt utvecklas till en mer attraktiv miljö med mer grönska, fler vistelseytor och ökade möjligheter till sociala möten där sociala och kulturella värden ges företräde.

Målbilden med projektet är att föreslå ett gestaltungsförslag som ska stärka Södertorgs vistelsvärden och återupprätta dess roll som offentlig mötesplats, där mänskliga möten prioriteras framför bilens behov. Ambitionen är att skapa en mer inbjudande och levande stadsmiljö där platsens kulturhistoriska lager synliggörs i en samtida kontext.

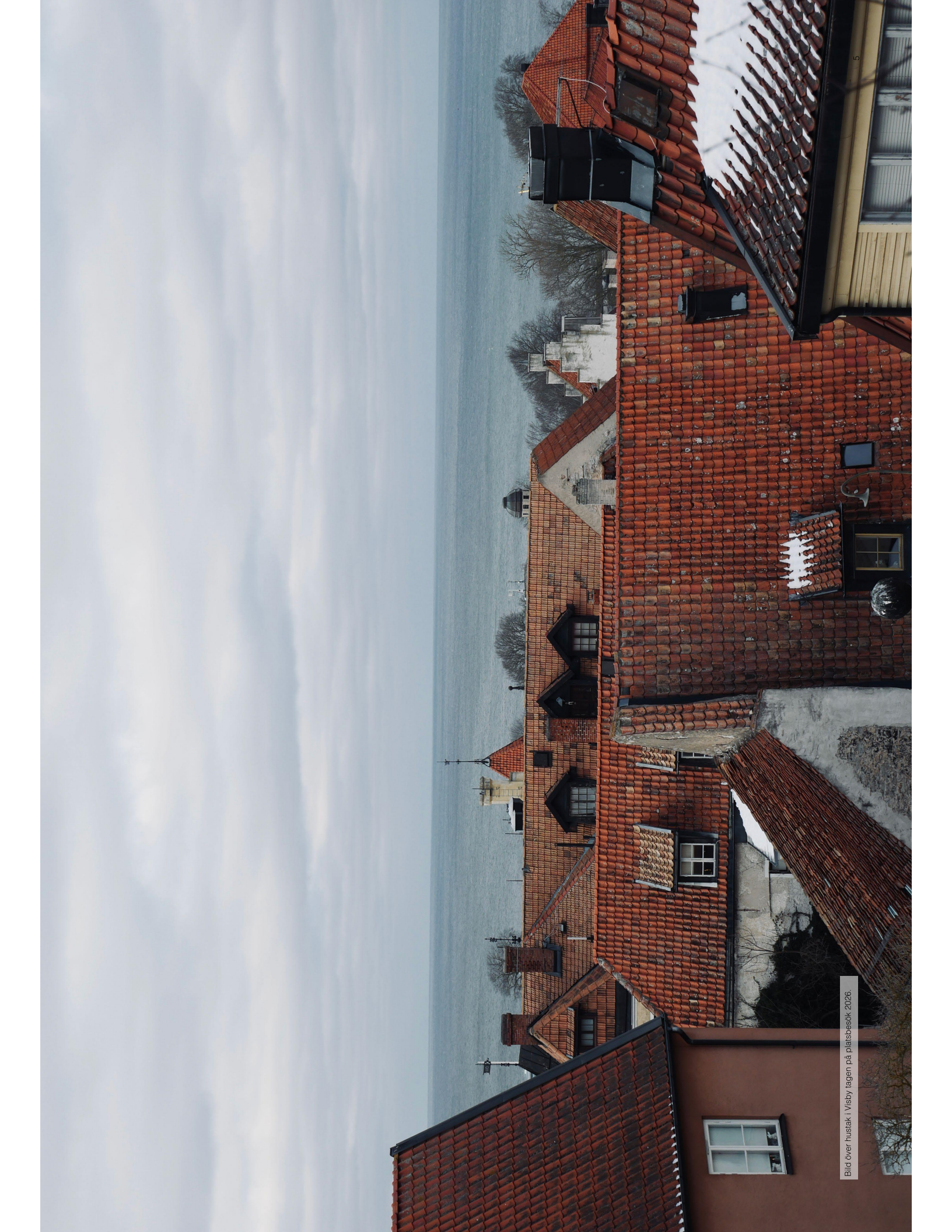

Bild över hustak i Visby lagen på platsbesök 2026.

02 SÖDERTORG

PLATSEN IDAG

Södertorg ligger strax innanför Söderport och är som högst cirka 37 meter över havet. Platsen utgör en viktig nod i Visby, och fungerar som en passage mellan hamnen och stadskärnan – ett rörelsemönster som även historiskt präglat platsen.

Torget domineras idag av härdgjorda ytor av främst smågatsten där parkering upptar majoriteten av ytan. På torget finns även flera infarter till bostadsgårdar, varav en i norra delen är särskilt svåråtkomlig då man måste korsa torgets parkering. Unga får en tredjedel av platsen utgörs av Artilleriparken som främst används av hundrastare samt spontant bollspel. I torgets östra del i anslutning till Adelsgatan återfinns sedan 2001 Visby springbrunn, från 1916 av skulptören Carl Fagerberg (se figur 2).

Torget kantas av diverse verksamheter såsom restauranger, hårfrisörer, klädbutiker och tandläkare, samt privata bostäder. Byggnaderna är ifrån år 1720 och framåt och är mellan 1–3 våningar höga vilket bidrar med en smaskällig känsla, trots torgrummet i sig upplevs storskaligt.

Det som lockar besökare till platsen i störst utsträckning är den centralt belägna kiosken med tillhörande trädäck samt de restauranger som finns vid torgets östra del. De fasta traditioner som idag är knutna till torget är invigningsparaden för medeltidsveckan som utgår från Södertorg och som rör sig vidare genom staden samt julgran vid jul.

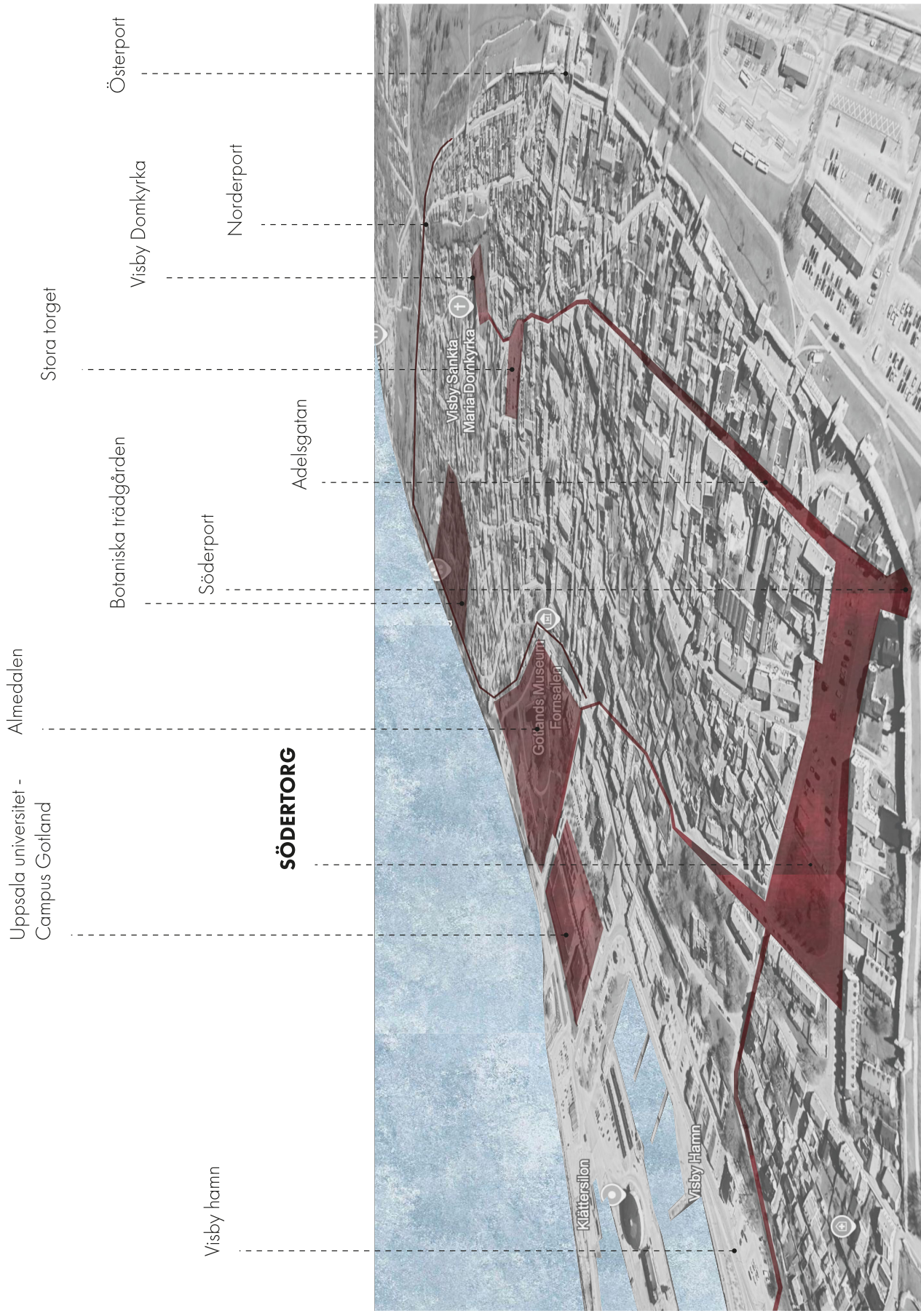
Figur 1. Karta över Gotland och Visby. Södertorg är markerat i rött. Ortofoto © Lantmäteriet, Min Karta. Bearbetad av författarna.

Figur 2. Flygfoto över Södertorg i nuläge. Ortoido © Lanmäteriet, Min Karta. Bearbetad av författarna.

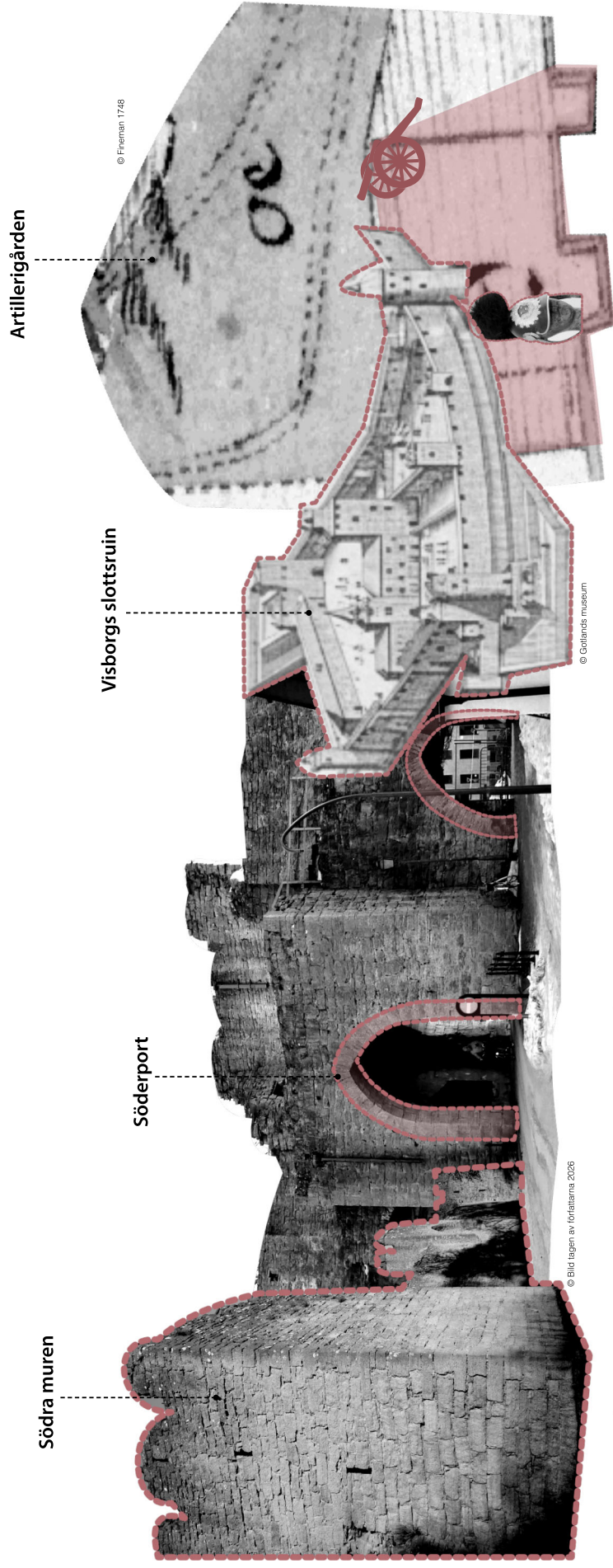
Skala 1:600/A3

Figur 3. Flygfoto över Visby innerstad och Södertorg i nuläge. © Google earth 2026. Bearbetad av författarna.

HISTORIA

Södra muren

Söderport

Visborgs slottsruin

Artillerigården

1200

Under medeltiden blev Visby en mycket viktig stad för Hansan och ett centrum för handeln mellan länderna runt Östersjön. När handeln började öka under 1200-talet byggdes Visby ringmur runt staden. Södra muren restes i slutet av 1200-talet som skydd, men också för att göra det lättare att kontrollera handeln och hindra köpmän från landsbygden att sälja varor inne i staden.

1300

Wisborgs fästning uppfördes under 1300-talet för att stärka Sveriges försvar. I samband med detta byggdes även Söderport som en del av Visby ringmur.

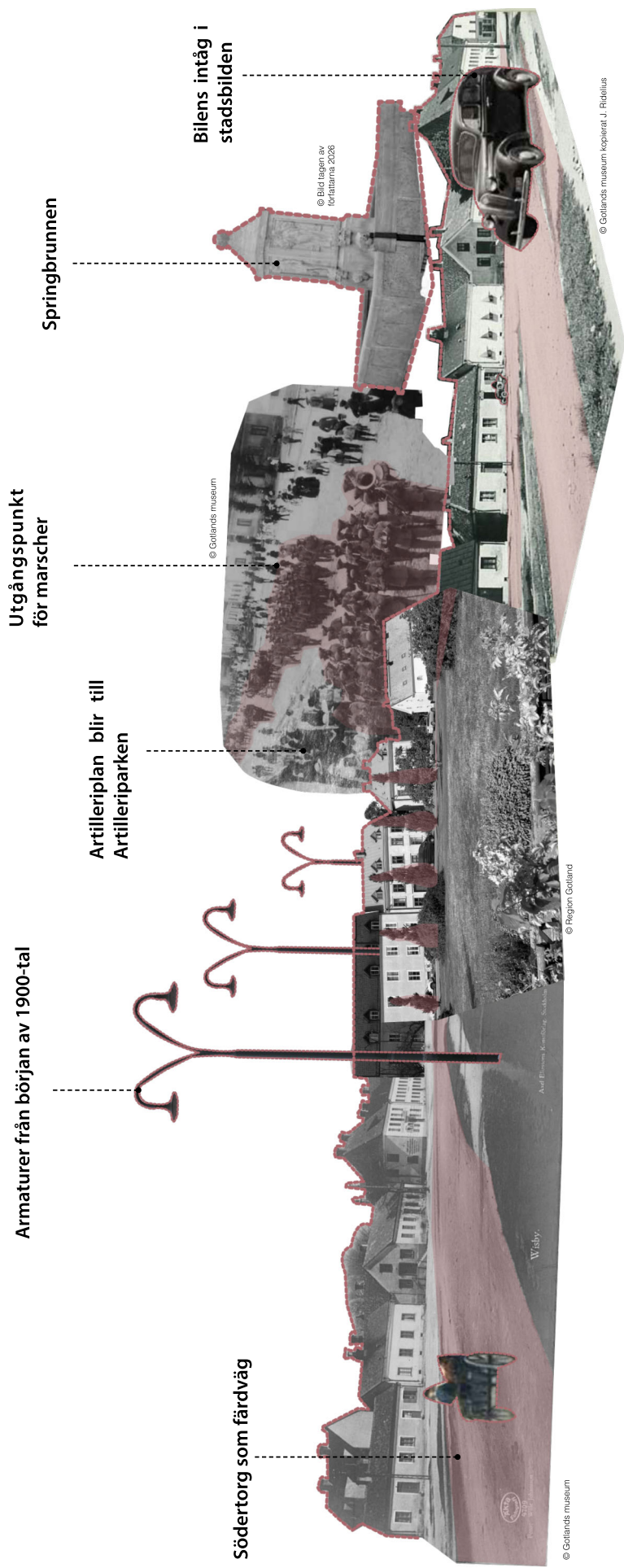
Utanför fästningens område låg Söderborg, som under medeltiden ännu inte hade några byggnader utom i stället användes för bete och jordbruk. Torget fungerade som en öppen förgård till Wisborgs fästning.

1600

Efter att ha agerat genomfart och jordbruk- och betesmark under några århundraden börjar det byggas i anslutning till Söderborg. Bebyggelsen är fortfarande begränsad och "torget" är fortfarande mycket öppet.

1700

Bebyggelsen i området ökade med tiden med handelsgårdar och bostadshus med tillhörande kålgårdar, och det blev mer liv i denna del av Visby. Under 1700-talet byggdes Artillerigården längs den västra delen av Visby ringmur vid Södermuren. Den fungerade som samlingsplats för bataljonen, och den västra delen av Söderborg, dagens Artilleriparken, användes då som exercisplats för militären.

Södertorg som färdväg

Armaturer från början av 1900-tal

Artilleriplan blir till Artilleriparken

Utgångspunkt för marscher

Springbrunnen

Bilens intåg i stadsbilden

1800

Den västra delen, den så kallade Artilleriplan, var fortsatt exercisplats för artilleriet fram till slutet av 1800-talet. Torget användes också som salutorg, och tillsammans med militära musikmarscher började Södertorg allmer utvecklas till ett riktigt torg där vardagslivet fick börja ta plats. Under mitten av 1800-talet belades hela torget med kullersten och fick sitt nuvarande namn.

1900

När bilen gjorde sitt inträde under 1900-talet började den öppna ytan vid Södertorg i Visby i stor utsträckning användas för parkering. Samtidigt fortsatte torget att fungera som en viktig samlingsplats för olika evenemang, som militärmarscher, majtåg, karnevalståg och midsommarfiranden.

En stor del av bebyggelsen runt torget tillkom under början av 1900-talet. Runt 1940 anlades Artilleriparken där det även under tiden fanns en terrängtrappa i norra delen av parken.

2000

Under 1900-talet började den öppna ytan vid Södertorg i Visby användas både som parkering, parkdel och för uteserveringar. Torget fortsatte också att vara en viktig samlingsplats. Under Medeltidsveckan startar till exempel invigningsparaden här varje år.

Fontänen Visby springbrunn, formgiven av Karl Fagerberg år 1912, placerades på torget 2001 och är idag ett välkänt inslag på platsen.

03 ANALYS

SKALA & RUMSLIGHET

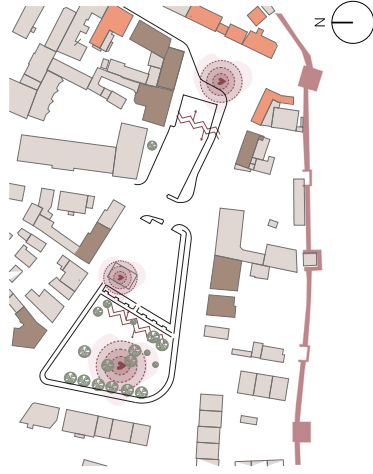
Småskaligt rum

Storskaligt rum

Trots att husen som kantar torget är låga (1-3 våningar) upplevs själva torgytan som storskalig och kal. Detta beror främst på den öppna och hårdgjorda parkeringen som upptar en majoritet av ytan och bidrar till en exponerad karaktär. Eftersom en gata korsar torget delas ytan upp och upplevs som två större rum.

De partier av torget som bidrar till en mer småskalig känsla är Artilleriparken, där träd och buskar bidrar med rumslighet. Även ytan intill Söderport, området vid infarten till bostadsgården och platsen kring fontänen mot Adelsgatan upplevs småskaliga eftersom det där återfinns sittmöjligheter samt objekt i ögonhöjd.

MÅLPUNKTER & VERKSAMHETER

Privatbostäder

Övriga verksamheter

Restaurang

Torget innehåller tre huvudsakliga målpunkter som saknar tydlig koppling i form av sammanbindande stråk. Den första målpunkten är springbrunnen med tillhörande sittplatser i torgets östra del, som idag används främst som mötesplats. Den andra målpunkten är kiosken, men sambandet mellan kiosken och springbrunnen bryts upp av parkeringen. Den tredje målpunkten är Artilleriparken, som idag saknar en självklar koppling till torget eftersom parken inte har några tydliga stråk.

På platsen finns olika verksamheter såsom restauranger, härfrisörer, klädbutiker och tandläkare, samt privata bostäder.

RÖRELSE

Bitrafik

Gångstråk

Idag saknas tydliga stråk för gångtrafikanter på torget, förutom ett tvärgående stråk i nord-sydlig riktning vid Artilleriparken.

Bitrafik förekommer längs torgets kanter och inne på torget i form av parkering och infart till den norra bostadsgården. Från Söderport och vidare mot Slottsbacken får bilar upp en hög hastighet vilket gör att torget upplevs otryggt att röra sig fritt på som gångtrafikanter. Detta gör att människor tenderar att röra sig längs fasaderna när de passerar platsen, eller genar över parkens gräsmatta. Trafiken bidrar också till höga ljudnivåer som studsar över ytan.

HISTORISKA STRÅK

Trästad
1720 - 1830

Borgarstaden
1830 - 1920

Moderna staden
1920 - 2007

Kartmaterial från år 1697. (© Schilder 1697, bearbetad av författarna), visar att det gått ett tvärgående stråk genom platsen, från söderport vidare ner mot hamnen vilket har varit en historisk viktig passage.

Ringmuren och byggnaderna som kantar torget är från olika tidpunkter vilket medför en blandning av uttryck och karaktär.

1.

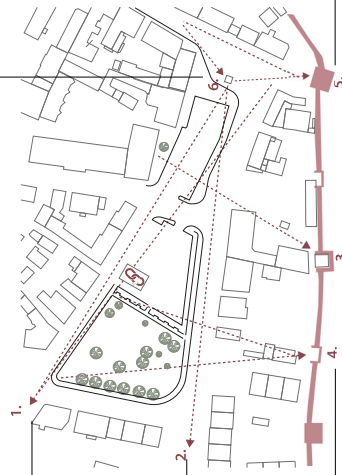

2.

4.

SIKTLINJER

..... Siktlinjer
 —▶ Siktlinjer

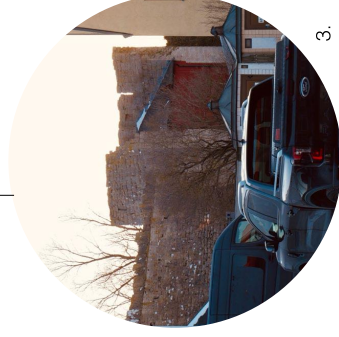
Torget har vackra utblickar mot både ringmur och hav vilket är historiskt värdefullt. Den tydliga kopplingen till havet gör Södertorg unik då det är Visbys enda torg där havet syns. Idag utnyttjats dock inte siktlinjerna till fullo eftersom få vistelseställen erbjuds där besökare kan stanna upp och njuta av utsikten.

6.

5.

3.

KULTURHISTORISK VÄRDERING

SAMMANSTÄLLNING

Den kulturhistoriska värderingen har utgjort ett viktigt underlag för våra gestaltungsbeslut. Utifrån de identifierade kulturhistoriska värdena har särskild vikt lagts vid att bevara och förstärka torgets rumsliga struktur, de visuella kopplingarna till ringmuren och havet samt platsens historiska funktion som mötesplats, färdväg och handelsplats.

Som resultat av detta har parkytan och den öppna torgdelen behållits i sina nuvarande lägen för att värna om platsens övergripande struktur. Träd och annan vegetation har tillförts strategiskt för att skapa rumslighet i olika skalar, samtidigt som viktiga siktlinjer förstärks. Den befintliga springbrunnen, som redan idag fungerar som en naturlig mötesplats, har givits en mer framträdande roll i gestaltningen och utvecklas till en central målpunkt på torget.

Folklivet som platsen haft genom åren, som identifierats som ett betydelsefullt kulturhistoriskt värde, har stärkts genom att minska på biltrafikens dominans för att istället ge bättre förutsättningar för sociala möten och ett aktivt stadsliv.

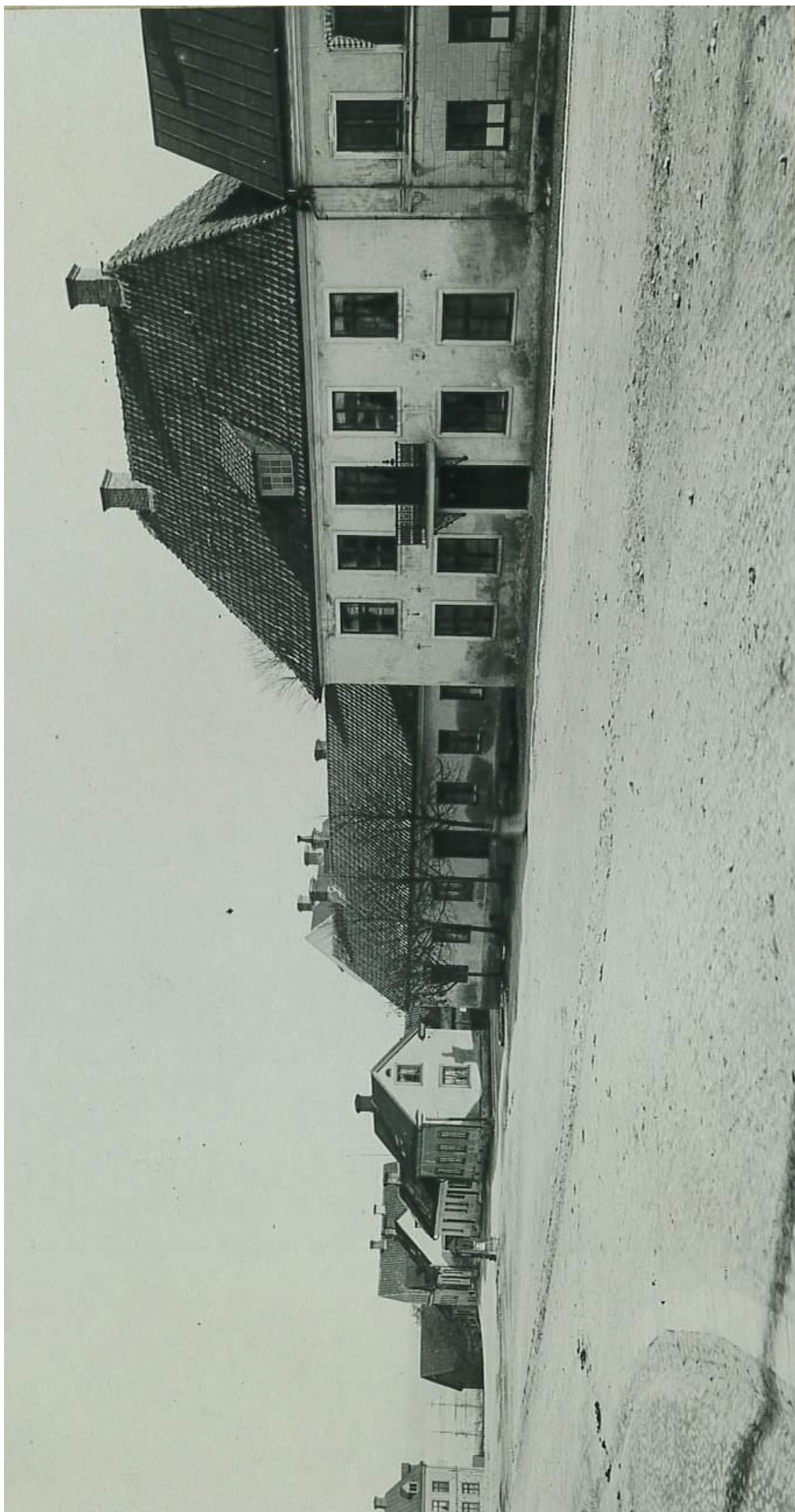
Även andra kulturhistoriska komponenter, såsom verksamheter, armaturer, möbler och den omgivande bebyggelsen, har beaktats i gestaltningen. Dessa har dock haft en mer stödjande funktion.

ASPEKTER

- **KULTURHISTORISKA VÄRDEN**
Platsens företeelser och objekt som haft en viktig roll i utvecklingen och karaktären av platsen.
- **ESTETISKA VÄRDEN**
En företeelses upplevelse genom form, uttryck och funktion utan koppling till kulturhistorien.
- **SOCIALA VÄRDEN**
Människans upplevelse, användning och relation till platser och kulturarv samt vilka värden och betydelser de tillskriver dem i sina liv
- **EKOLOGISKA VÄRDEN**
Biologiskt innehåll som har betydelse för t.ex spridningsvägar och biologiskt kulturarv.
- **EKONOMISKA VÄRDEN**
Platsens ekonomiska företeelser, t.ex verksamheter som drar nytta av platsens kulturhistoria.

Bilder har använts med upphovsmannens tillstånd och har bearbetats av författarna. Om något annat anges är fotografier tagna av författarna.

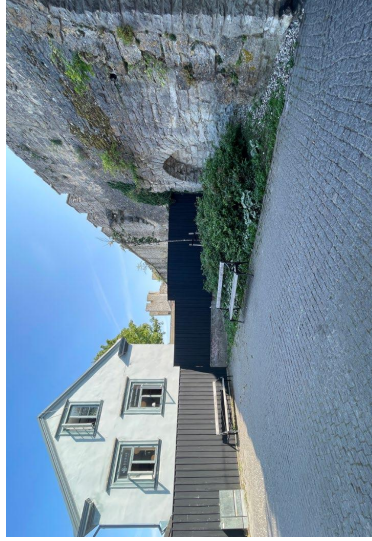

Figur 4. Historisk bild som visar Söderborgs öppna karaktär och känsla av rumslighet med låga hus som ramar in torget. © Gotlands museum. Foto: J.W.Hammer.

BRISTER

OUTNYTTJAD YTA VID SÖDERPORT

Denna skuggiga yta upplevs outnyttjad samt otrugg om kvällar och består av en övervuxen planering. Här finns potential till att skapa en helig entréplats att landa på. © Region Gotland

INGA TYDLIGA ENTRÉER IN TILL TORGET

Det finns inga tydliga entréer in till torget, vilket gör platsen svårorienterad. Här finns potential att skapa en ny entré till torget som tar avstamp i de historiska stråken.

ÖVERVUXET & SLITET SOLHÖRN

Den soliga ytan intill infarten för bostadsgården ser övervuxet och slitet ut. © Region Gotland

LAPPNING AV MARKMATERIAL

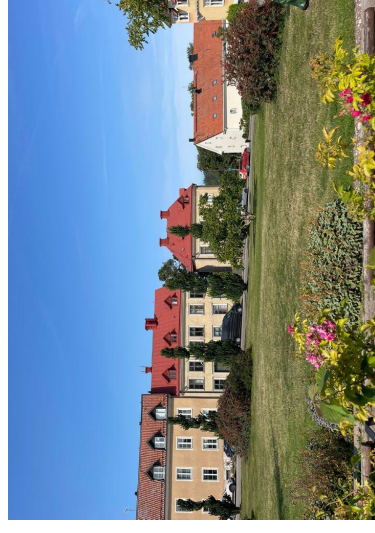
Markmaterialet är idag lappat på många stället vilket medför en osammanhängande känsla. © Region Gotland

OENHETLIGA & TRASIGA ARMATURER

Torget har olika typer av ljusarmaturer som ger ett osammanhängande intryck. Den klassiska armaturen "droppen" till höger kan ej lagas när den går sönder.

PARK MED LÅGA VISTELSEVÄRDEN

Det finns inga vägar eller sittplatser inne i parken vilket gör att den inte utnyttjas till fullo. Här finns potential att skapa fler vistelsezoner. © Region Gotland

RÖRIG ENTRÉ VID SÖDERPORT

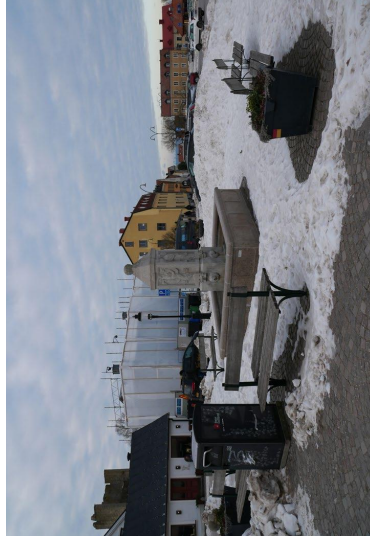
Entrén vid Söderport upplevs rörig med otydlig riktning, övervuxen plantering, räcken, skyltar och restaurangillbehör.

OTYDLIGA KÖRFÄLT

Idag uppstår förvirring kring var biltrafik är tillåten och inte, särskilt vid springbrunnen. Tydligare avgränsningar kan bidra till en tryggare och mer orienterbar miljö. © Region Gotland

UTSATT SITTPLOTS

Denna sittplats upplevs trång samt känns utsatt då den är nära placerad körfältet. Därtill finns en illa placerad sopplumna.

KIOSK SOM SKYMMER SIKT MOT HAV

Kiosken som är belägen på torget skymmer siktlinjen mot havet när besökare kliver in genom Söderport.

SITTPLATSER KNUJTNA TILL KONSUMTION

En stor del av sittmöjligheter på torget är kopplade till konsumtion. För att göra torget mer tillgängligt och inkluderande bör fler sittplatser adderas. © Region Gotland

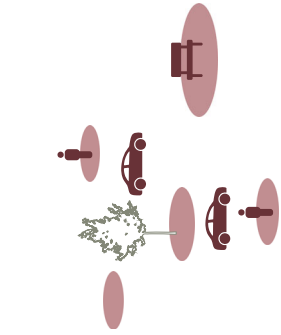
PARKERING SOM FRAGMENTERAR YTAN

Parkering upptar en stor del av ytan och fragmenterar platsen och dess olika målpunkter. Detta skapar barriärer i rörelsemönster, vilket påverkar möjlighet till vistelse.

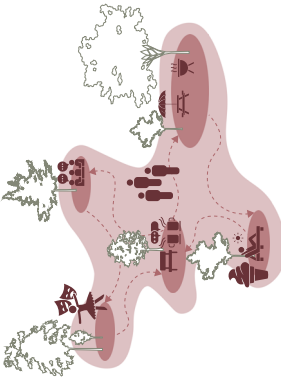
5 STRATEGIER

1. FLER UPPLEVELSEVÄRDEN & VISTELSEYTOR

Platsen rymmer idag få och fragmenterade vistelseytor, där parkering upptar en stor del av torgets yta och bryter upp platsen. Detta bidrar till begränsad variation och en splittrad rumslig upplevelse.

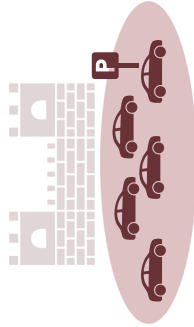
Genom att tillföra fler sammanhängande vistelseytor skapas en tydligare struktur som underlättar rörelse genom platsen, detta ökar variationen och skapar en mer sammanhållen och inbjudande rumslig upplevelse.

Brist på upplevelsevärden, funktioner och varierande rumslighet gör att det är få element som uppmuntrar besökare att stanna upp. Som följd används platsen idag främst som passage snarare än vistelsemiljö.

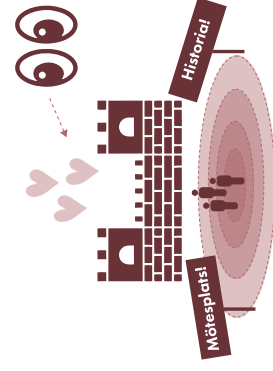
Genom att tillföra fler upplevelsevärden, funktioner och varierade vistelseytor med nya målpunkter, lockas besökaren in till platsen och uppmuntras till att stanna upp.

2. STÄRKA KULTURHISTORIEN

Torget har idag en svag gestaltningsmässig koppling till sin kulturhistoria. Trots att Söderborg historiskt fungerat som en öppen samlings- och mötesplats dominerar ytan idag av parkering, vilket begränsar vistelsekvalitét och social användning.

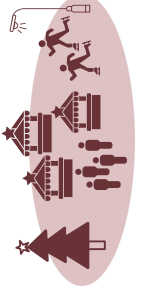
I förslaget prioriteras gångtrafikanter och vistelse, med mål att återge platsen dess historiska roll som en levande mötesplats. Genom att fördela om ytan från parkering till mer öppna och flexibla ytor skapas förutsättningar för aktivitet och möten.

De vackra och historiskt viktiga blickfången som finns mot muren och havet tas inte vara på då få platser bjuder in till att stanna upp och njuta av utsikten.

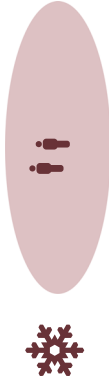
Genom att stärka och värna om blickfång för stärks identiteten på platsen.

3. TORG FÖR ALLA ÅRSTIDER

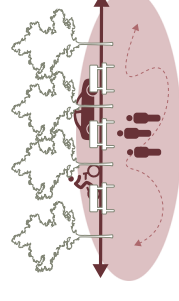

Genom en flexibel gestaltning kan platsen anpassas efter olika säsonger och behov. Torget ges möjlighet att ha plats för tillfälliga aktiviteter och evenemang under sommaren, samtidigt som gestaltningen skapar kvalitéer som gör torget attraktivt och användbart under vinterhalvåret.

Torget har ett ojämnt besöksstryck över året, med ett högre besöksföde under sommaren och betydligt lägre under vinterhalvåret.

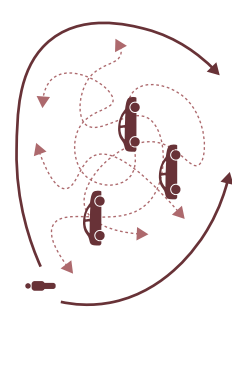

4. PRIORITERA FOTGÄNGAREN

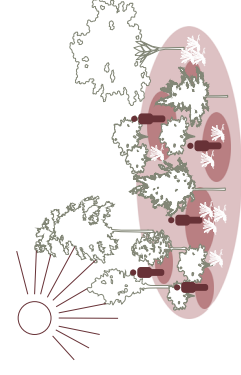
Genom att minska antal parkeringar samt leda bort genomfartstrafik minskar man på bilismen.

Platsen är idag bilcentrerad och prioriterar parkering och framkomlighet för fordon framför gångtrafikanter.

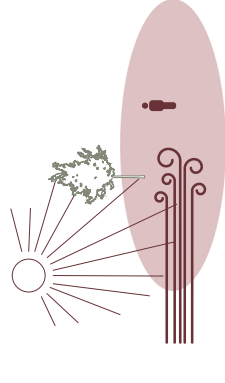
Genom att skapa ett gångfartsområde på torget prioriteras gångtrafikanter och motorfordon tvingas anpassas till en lägre hastighet.

Otydliga avgränsningar och stråk skapar en konflikt kring vem som har företräde vilket bidrar till en miljö där gångaren saknar tydlig orientering och trygghet.

Genom att tillföra mer grönska och arbeta med strategisk växtgestaltning kan platsen tillföras både estetiska, sensoriska och rumsliga kvalitéer.

Platsen har idag begränsad vegetation vilket resulterar i få årstidsvariationer, sinnliga upplevelser och svag rumsig inramning.

Genom att tillföra vegetation i flera skikt kan vinden bromsas upp och solexponeringen minska. Samtidigt bidrar grönskan till att sänka temperaturen och skapa ett mer behagligt mikroklimat.

Den öppna, hårdgjorda ytan i kombination med lite grönska förstärker upplevelsen av storskalighet och utsatthet för både vind och sol på platsen.

04

GESTALTNING

Fågelperspektiv över det nya gestaltungsområdet från en nord-östlig riktning. I förgrunden syns den befintliga allén och parken med den nya anslutande terrängtrappan som leder vidare upp till trädgården, sociala rummet och sedan torget. Längst bort skymtas springbrunnen med den nya tillhörande trappan med långbänk bakom. Ytan delas upp av den tvärgående trappan som delar upp torget och sociala rummet i två nivåer.

SÖDERTORG

- ETT SAMTIDA TORG I HISTORISK KONTEXT

Södertorg är ett torg med hög potential kantad av rik kulturhistoria och vackra utblick, men till följd av ökad bilism och dominerande parkeringsplatser upp-levs platsen idag som odefinierad, kall och identitetslös. För att synliggöra platsens inneboende kvaliteter föreslår vi en gestaltning som utgår ifrån platsens befinnliga styrkor och förenar det med tillförda element som följer en omsorg för platsen.

Vårt mål med den nya gestaltningen är att Södertorg ska utformas till att vara ett levande, flexibelt och välkommande entrétorg med tydlig medvetenhet om sin historia där fokus ligger på fotgängaren och sociala möten.

Gestaltningen bygger vidare på platsens befinnliga kvaliteter men adderar samtidigt ett samtida lager med nya funktioner, material, former och gröna kvaliteter. Platsen har historiskt varit en öppen yta som kontinuerligt anpassats efter samtidens behov, med detta som utgångspunkt skapas en ny tolkning som möter dagens behov i Visby. Eftersom torget präglas av stora säsongsva-riationer mellan sommarens intensitet och övriga årets lugn utgör flexibilitet en central princip i utformningen.

För att skapa ett flexibelt torg där flera funktioner kan samexistera har den övergripande strukturen med park och hårdgjord yta bevarats men omorganiserats i tre delar: *Torget*, *Sociala rummet* och *Parken*. Dessa utgör tillsammans en helhet och bjuder in till olika typer av vistelsestyp, både mer öppna och flexibla samt mer skyddade och intima.

En sammanhållen "urban matta" i markmaterialet används för att subtilt signalera att torget är utformat i människans tempo och för att bidra till en ökad sammanhållenhets. Gångfartsområde på torget har skapats, i undantag för Slottsbacken, för att sänka hastigheten på fordon och för att tillägna platsen för fotgängare med fokus på vistelse. Slottsbacken undantags då den hamlade almallén redan skapar en tydlig rumslig avgränsning. Parkering har reducerats för att i stället skapa förutsättningar för aktivitet och möten.

PALIMPSEST - ETT NYTT LAGER

LÅTA DET GAMLA SKINA IGENOM

Gestaltningen utgår från ett förhållningssätt inspirerat av begreppet *palimpsest* (av grekiskan *palim/psestos* "åter skrapad"). I sin ursprungliga litterära betydelse syftar palimpsest på en handskrift där en tidigare text skrapats bort för att ge plats åt en ny, samtidigt som spår av det ursprungliga fortfarande kan urskiljas. Begreppet används även som metafor inom arkitektur för att beskriva hur olika tidslager kan samexistera i en plats eller miljö, där spår av tidigare användning, strukturer och mening fortsatt är närvarande. Det gamla suddas inte ut, utan det tolkas, bevaras och samspelar istället med det nya.

I vårt arbete har begreppet palimpsest fungerat som ett vägledande förhållningssätt i hanteringen av Södertorgs historiska lager och rika kulturhistoria. Genom att betrakta platsen som en sammansättning av olika tidslager har vi kunnat identifiera och lyfta fram de strukturer och kvaliteter som format dess identitet över tid. Platsen historia har inte

enbart fungerat som ett nödvändigt bevarandevärde utan varit en aktiv resurs i gestaltningen. Begreppet har därmed möjliggjort en gestaltning där nya tillägg inte ersätter de befintliga, utan samspelar med och bygger vidare på platsens historiska lager.

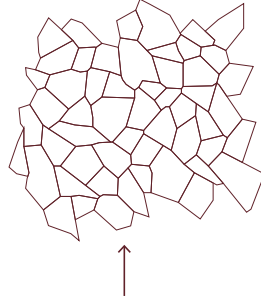
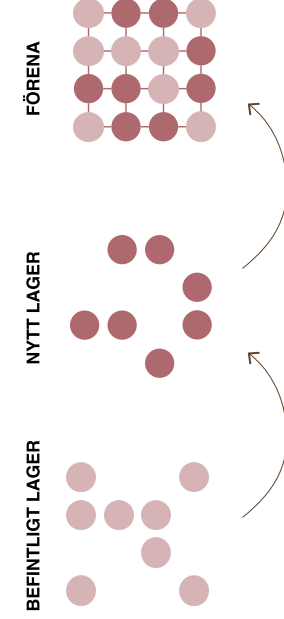
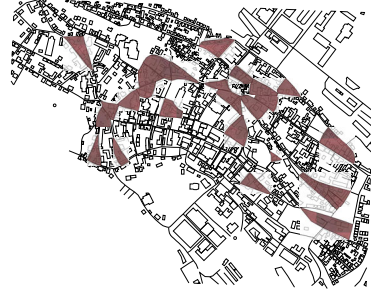
De befintliga lagren som tas tillvara på är struktur, funktion, siklinjer och materialitet. Det nya lagret består av fyra delar: funktion, material, form och gröna kvaliteter. I funktionslagret tillför vi nya funktioner som stärker torgets roll som mötesplats. I materiallagret lägger vi till nya moderna och tillgängliga material som samspelar med de befintliga. Formlagret bidrar med att skapa en estetisk tilltalande plats med nytt formspråk, som ska binda samman gestaltningen. I lagret av gröna kvaliteter tillför vi grönska vilket skapar rumsliga, sensoriska och estetiska kvaliteter samtidigt som det tillför till ett bättre mikroklimat.

FORM

Konceptet hämtar formmässig inspiration i Visbys medeltida kvartersstruktur. Genom studier av kartmaterial från innerstaden kan oregelbundna, kantiga former avläsas ifrån kvartersstrukturerna.

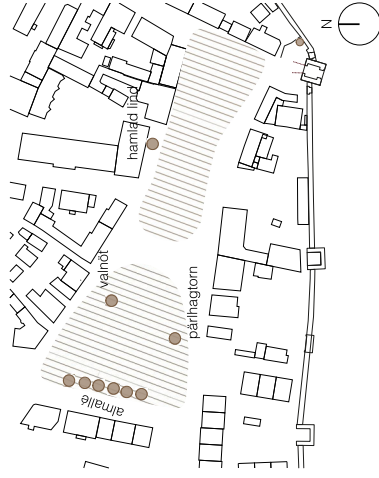
De oregelbundna formerna har vi tolkat i en samtida tappning och integrerat i torgets utformning på olika sätt. Formerna kan bland annat avläsas i växtbäddarnas form, men även i markbeläggningen där det framtagna mönstret kommer att integreras med gotländska kalkstensplattor. På detta vis vävs Visbys historia in i det samtida uttrycket.

Markmönstret kommer bidra till att sakta ner tempot på torget eftersom det signalerar att platsen inte enbart är gjord för passage utan även vistelse. Mönstret syftar även på att knyta samman torget gestaltningmässigt genom en och samma matta.

STRATEGIER FÖR OMVANDLING

BEVARA

Den övergripande strukturen och ytomnas fördelning på platsen bevaras. Parken förblir belägen i den västra delen medan den öppna, flexibla och hårdgjorda ytan fortsatt placeras i den östra delen, där även springbrunnen finns och bevaras.

I parken bevaras allén av hamlade almar i väst, som agerar en grön fond mot Slottsbacken. Den stora hamlade lindén, som är en kvarvarande del av en tidigare trädrad, bevaras också därtill ytterligare två träd (pårthagtorn & vålnöt) i parken, samt ett nyplanterat träd innanför Söderport.

FLYTTA

Fyra träd omplaceras totalt. Två ginkgos och en vålnöt flyttas till lägen med liknande förutsättningar inom parken då deras nuvarande placering kolliderar med de föreslagna gångstråken. En japansk magnolia flyttas från parken till hårdgjord miljö med ny växtbädd.

Kiosken flyttas 4,5 meter inåt för att inte skymma utblicken mot havet när man som besökare kliver in på torget från Söderport. Där det idag är storgatsten ersätts med smågatsten från torgets mitt.

FÖRÄDLA

Vissa delar av torget bedöms vi har stor potential och förädlas därför i förslaget. Smågatsten återbrukas för minskat råvaruuttag. Nya trappor adderas centralt och i öster för att jämna ut höjdskillnader och förbättra tillgängligheten, och en terrängtrappa i platsens nordvästra del förbättrar kopplingen till parken.

Entrén innanför Söderport anpassas för att tydligare prioritera gångtrafik. Den solbelysta ytan i den norra delen av torget tillgängliggörs och utvecklas till en offentlig vistelseyta. Kiosken mellan parken och torget är idag en viktig samlingspunkt, men utformningen och placeringen den har idag skymmer siktlinjen mot havet. Därför behålls funktionen men omtolkas genom en ny utformning och placering.

ADDERA

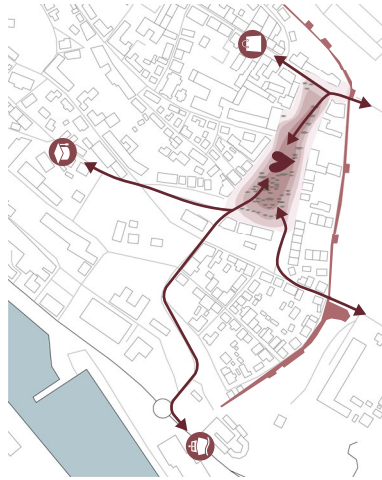

Efter att ha bevarat, förädlat och flyttat det som redan finns, adderas nya element för att forma den samtida plats vi vill uppnå. I marknivå kompletteras vi den befintliga smågatstenen med flammad smågatsten för att förbättra tillgängligheten.

Därutöver tillför vi bland annat planteringar, sittplatser, belysning, träd och annan vegetation samt andra element i syfte att bredda platsens funktioner och möta fler behov. Träden är strategiskt placerade för att inte skymma siktlinjer mot havet och ringmuren samt för att skapa rumslighet i olika skålar.

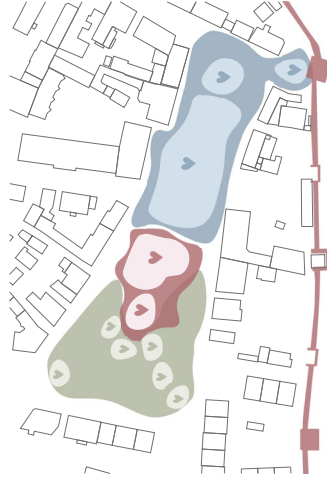
FÖRSLAGET

ETT SAMLANDE RUM I STADEN

Södertorg utgör en viktig nod i Visby och fungerar som en central passage mellan hamnen och stadskärnan. Vi vill utveckla Södertorg till en tydlig och välkomnande entré till Visby innerstad.

Platsen har stor potential i och med havsutsikten och den kulturhistoriska miljön men vi anser att det idag är för stor andel av platsen som är parkering. Vi vill minska antalet parkeringar och i stället använda den yta som frigörs för att stärka torgets funktion som en social och offentlig mötesplats för Visby.

ETT FLEXIBELT VARDAGSRUM

Gestaltningen består av tre huvudsakliga delar. *Torget* (blå) utgör en öppen, programmerad och flexibel yta som kan rymma olika typer av aktiviteter. *Sociala rummet* (röd) är en mer programmerad del av platsen där olika typer av vis-telesejor och funktioner samlas. Här skapas möjligheter för längre uppehåll genom sittplatser och mindre rumsligheter. *Parken* (grön) utgör den lugnare och mer gröna delen av platsen.

De tre delarna knyts samman genom en urban matta där ett sammanhängande markmaterial löper genom hela platsen och bidrar till en sammanhållen helhet.

RUMSLIGHET & SIKTLINJER

Platsen rymmer en variation av rumsligheter. I *Parken* skapar växtbäddar tillsammans med mindre sittplatser och kryp-in mer intima rum, medan det *Sociala rummet* bildar något större vistelsejor. På *Torget* öppnar istället ett större och mer sammanhängande rum upp sig. Denna gradvisa övergång speglar platsens skiftande karaktär – från lugna och mer avskilda miljöer till öppna och mer livfulla ytor.

Siktlinjer har varit en viktig utgångspunkt i utformningen, där utblickar mot muren och havet har förstärkts för att tydliggöra platsens koppling till sin omgivning och historia.

FLEXIBEL RÖRELSE

Större delen av torget utgörs av en öppen yta som möjliggör flexibel rörelse i flera riktningar. Mot *Parken* övergår rörelsestrukturen i ett mer finmaskigt nät av mindre stigar som uppmuntrar till ett lugnare tempo och vistelse. För den som vill röra sig snabbt genom området finns även tydliga stråk längs fasadkanterna.

Ett nytt diagonalt stråk har skapats med utgångspunkt i de historiska stråken och ansluter till *Parken* genom en entré i dess nordvästra hörn. Stråket stärker kopplingen mellan torget och parken och bidrar samtidigt till en tydligare orientering genom platsen.

1. Effektplan

2. Cykelparkering (totalt 50 st)

3. Konstverk inspirerat av platsens militärhistoria

Illustrationsplan Skala 1:500/A3

0m 25m

MARKMATERIAL

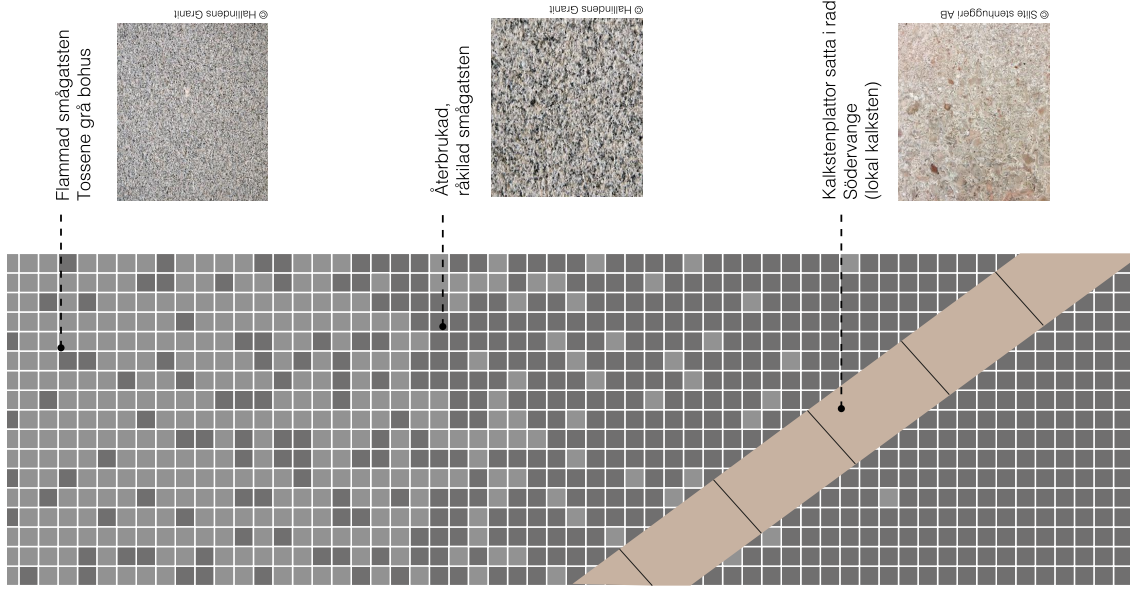

Vi föreslår att återbruka den befintliga, råklad smågatstenen för att bibehålla torgets materiella karaktär och historiska förankring. Stenen behålls i ytterkanterna av torget och ersätter storgatsten i torgets sydvästra del.

För att göra torget mer tillgängligt introduceras flämnad smågatsten i torgets centrala delar. Denna yta vävs samman med den befintliga råklade stenen i en mjuk övergång, vilket skapar en diskret variation i både struktur och färg. Skillnaden framträder särskilt i olika ljus- och väderförhållanden och bidrar till ett mer dynamiskt utseende. Placeringen av den flämnade stenen förstärker rörelsen genom torget och leder besökare från Söderport vidare in i rummet, som vinkning till det historiska stråket.

Stenmjöl används på vissa platser mellan materialskiften, såsom mellan växtbädd och smågatsten samt mellan mur och smågatsten i *parken* och *sociala rummet*. Detta bidrar till ett mjukare visuellt intryck och sänker tempot för besökare.

För att accentuera Visbys medeltida kvartersstruktur används lokal kalksten i ett storskaligt mönster. Denna kontrasterar mot graniten och används för att förstärka riktningar i marken och bidrar till att bryta upp de större ytorna. Materialskitet bidrar också till att sänka hastigheten till följd av att variationen i material och färg uppmuntrar till ökad uppmärksamhet.

Figur som visar hur den befintliga smågatstenen vävs samman med den nya, flämnade, ikt en gradient. En varmare kalksten skär igenom smågatstenen för att skapa ett storskaligt mönster.

Markmaterial, Skala 1:25/A3

Flämnad smågatsten
Tossene grå bohüs

© Hillindens Granit

Återbrukad,
råklad smågatsten

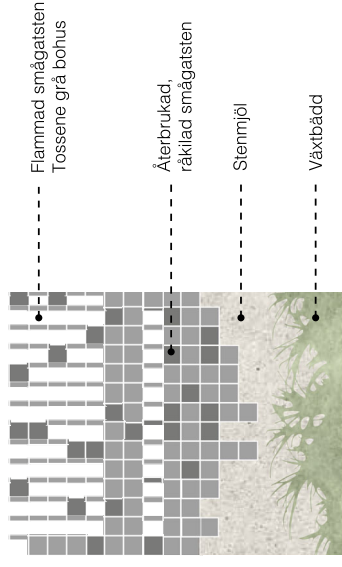

© Hillindens Granit

Kalkstenplattor satta i rad,
Södervänge
(lokal kalksten)

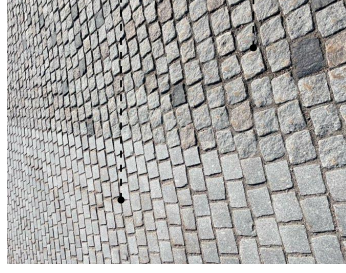

© Slite stenhuggeri AB

Figur som visar hur materialmötet ser ut i parken och sociala rummet där stenmjöl är lagt som en bred fog mellan smågatstenen och växtbäddarna.

Markmaterial, Skala 1:25/A3

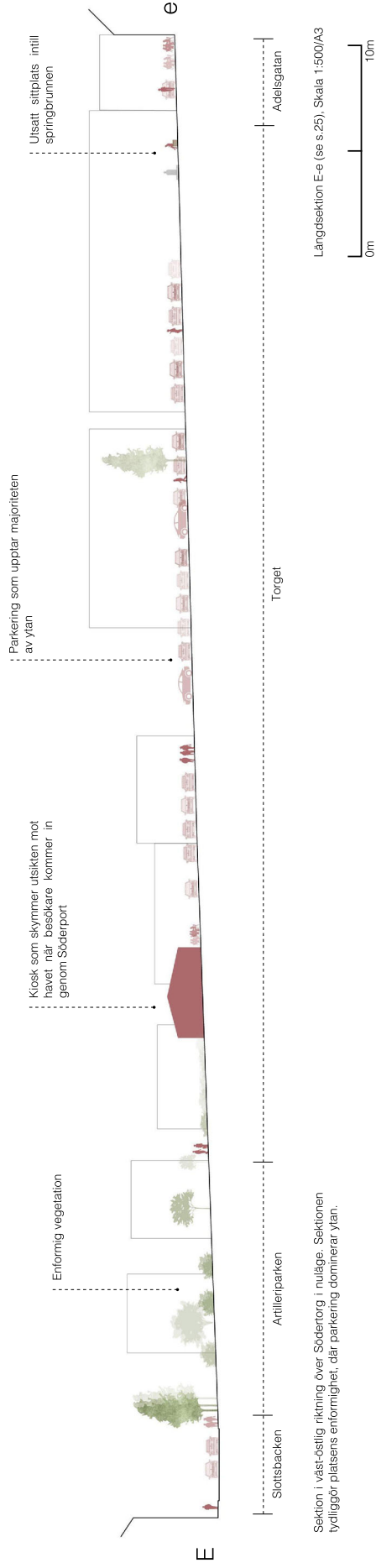

Referensbild av flämnad och råklad smågatsten tillsammans. Bilden är tagen utanför VHC Ulluna.

Flämnad smågatsten

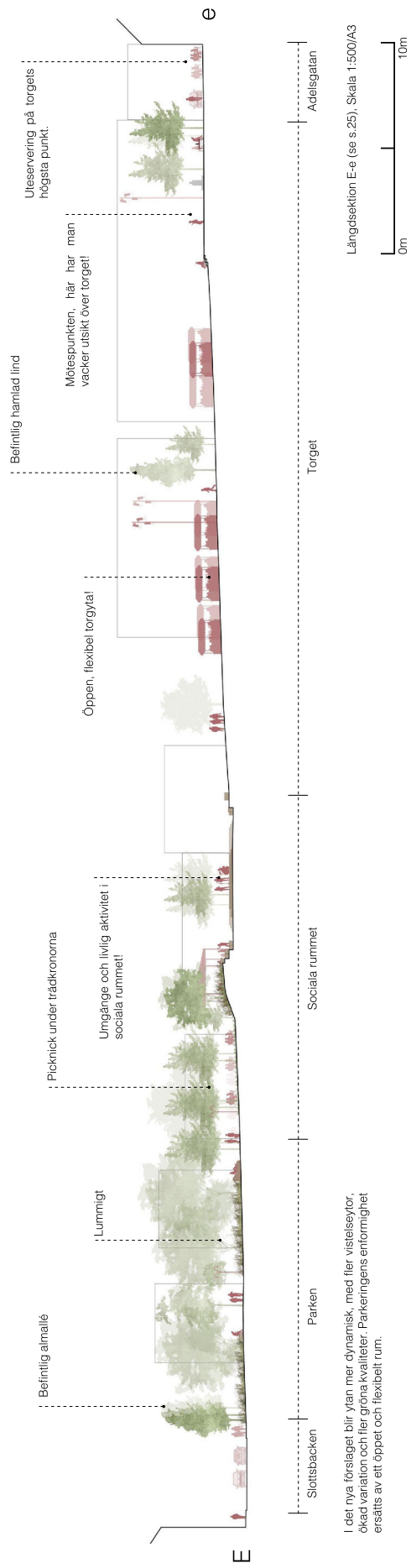
Råklad smågatsten

NULÄGE

Sektion i väst-östlig riktning över Söderborg i nuläge. Sektionen tydliggör platsens enformighet, där parkering dominerar ytan.

FÖRSLAGET

I det nya förslaget blir ytan mer dynamisk, med fler vistelsezoner, ökad variation och fler gröna kvaliteter. Parkeringens enformighet ersätts av ett öppet och flexibelt rum.

TORGET

Torget präglas av en öppen känsla i syfte att bevara platsen historiska karaktär samtidigt som den bjuder in till flexibel vistelse och rörelse.

I den östra delen har en ny samlingspunkt etablerats kring den bevarade springbrunnen, som nu vilar på en upphöjd plåt med tillhörande långbänk. Informella sittmöjligheter har även skapats genom stitmurar med träsits integrerade i trappan, vilket skapar variation i hur platsen kan användas. Tre kinestråd ramar in den nya samlingspunkten och lyser med sina gula blommor under sommaren för att därefter prydas av dekorativa frökapslar.

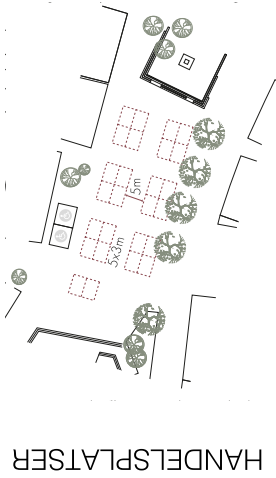
Befintliga uteserveringar har behållits på samma plats för att fortsätta bidra till socialt liv. Längs torgytans södra del har en flexyta skapats där flera funktioner får plats. Här står en rad av korstörnen som bidrar med skir skugga. I anslutning till dessa återfinns bänkar, cykelställ, sopkärl och urnor. Flyttbara urnor fyllda med säsongsbetonade växter återkommer på hela ytan i syfte att både bidra med årstidsvariation och fungera som avgränsande element för fordon.

Vid det soliga hörnet intill infarten till bostadsgården har en ny vistelseyta formats med en ny solbänk framför den befintliga hamlade linden.

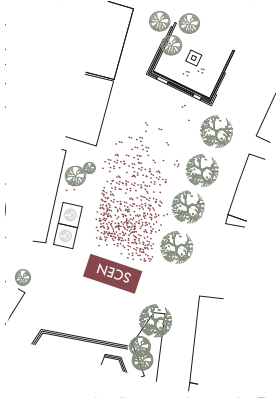
Perspektiv över springbrunnen i torgets östra del, ett nytt rumsigt sammanhang har skapats. Springbrunnen är placerad på en upphöjd plåt och ramas in av tre kinestråd som bidrar till att definiera platsen. I bilden syns även flyttbara urnor fyllda med säsongsbetonade växter, samt en effektpylon som bidrar med effektivt ljus. I bakgrunden syns Söderport samt de befintliga restaurangbyggnaderna. (AI i form av VISOID är använt för att placera in befintliga fasader samt AI Photoshop för bearbetning av detaljer, 2026)

MÖJLIGHET TILL FLEXIBILITET:

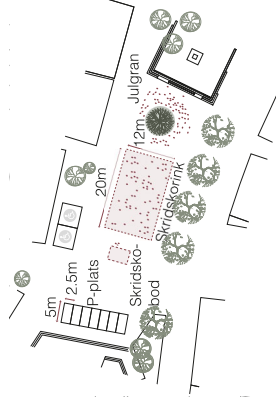
Upp till 26 st handelsplatser rymts på torget utan att hindra rörelseflöden. Här kan en veckovis marknad äga rum för olika typer av torghandel, exempelvis för lokala producenter. En återkommande marknad bidrar med stadsliv året runt.

FOLKFEST

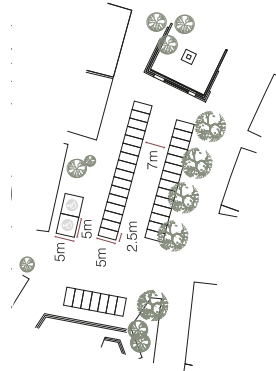
Vid större evenemang kan en scen placeras på torget med riktning mot havet. Den upphöjda entréplatsen vid fontänen fungerar då även som en naturlig läktare och skapar goda förutsättningar för människor att samlas.

VINTERAKTIVITET

Under vintern får en skridskorink med tillhörande utrymnings- och glöggbod plats på torget. Tillsammans med en upplyst julgran skapas en attraktiv och levande vintermiljö som bjuder in till vistelse även under lågsäsong.

PARKERING

Under lågsäsong (vår/höst) finns 39 st parkeringsplatser, i undantag för när marknad äger rum. Tre tillgängliga parkeringsplatser, varav en i parken, finns året runt. Sociala rummet och parken fortsätter vara gestaltat för fotgängaren.

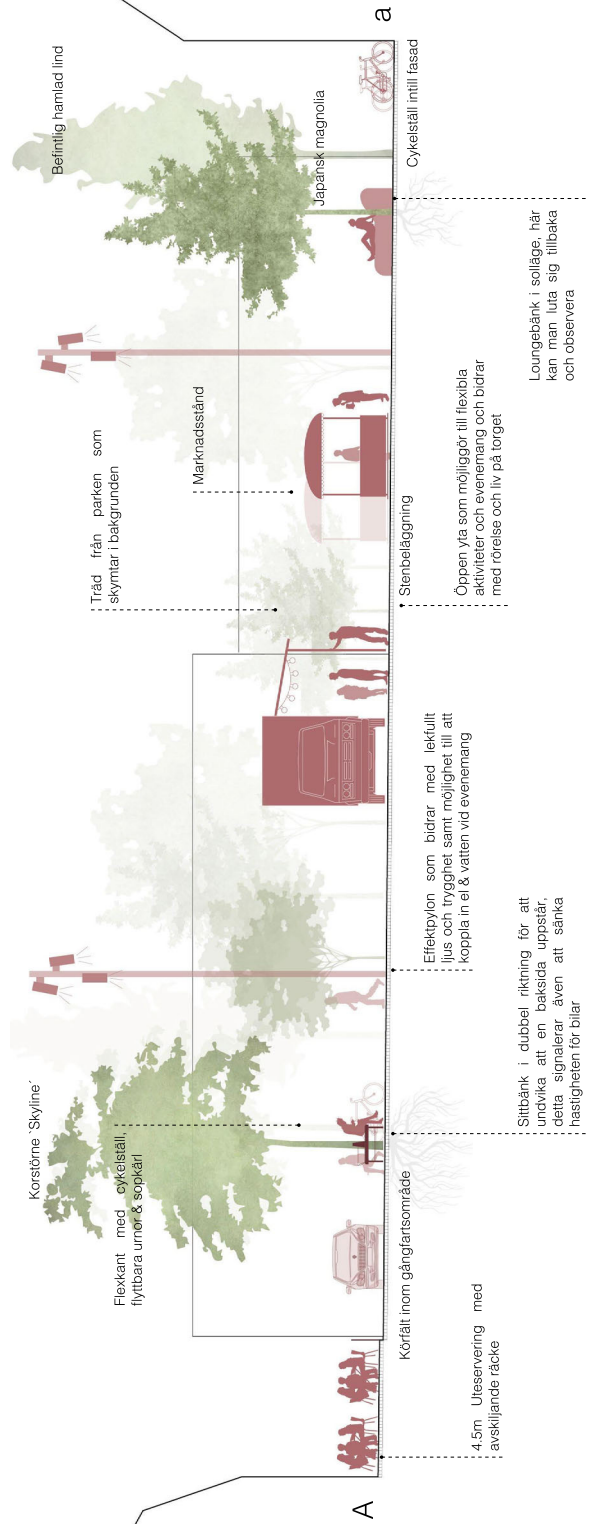
Fågelperspektiv över torget i västlig riktning som visar platsens öppna karaktär. I förgrunden syns den nya entréplatsen kring springbrunnen. Till vänster framträder flexkanten med en rad planterade korstörnar med bänkar och andra funktioner under. Bilden illustrerar hur det nya marknöstret, inspirerat av Visbys historiska kvartersstruktur, breder ut sig över platsen i ett storskaligt och sammanhållande uttryck. I bildens nedre högra del ansluter torget till Adelsgatan. Den nordliga delen av torget, till höger i bilden, har medvetet hållits fri från träd för att bevara siktlinjen mot havet. Bortom torget skymtar parken. (AI Photoshop har använts för bearbetning av detaljer, 2026)

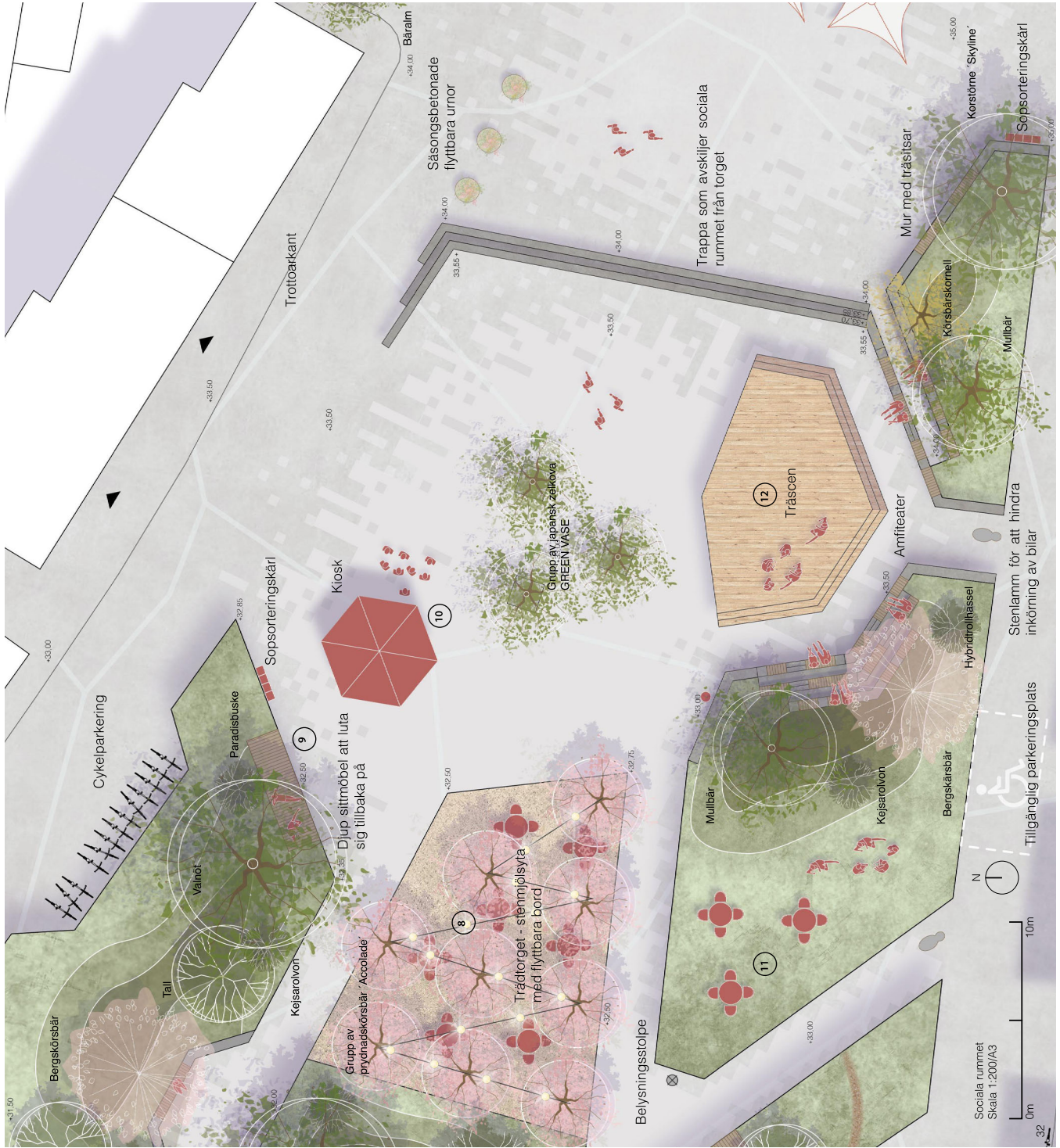

Perspektiv över flexkanten i torgets södra del. Under den skira lövsuggan återfinns bänkar, cykelställ, sopkärl och säsongsbetonade blomsterurnor. Cykelställen är läckerade i en röd ton som återfinns på fasader i Visby. På torgets skymtar två belysningsarmaturer. (AI i form av VISOID är använt för att placera in befintliga fasader, samt AI Photoshop för bearbetning av detaljer, 2026)

Perspektiv över sovbänken intill inläntan för bostadsgården, här kan besökare njuta av solen och observera vad som händer på torget. En japansk magnolia har adderats intill den befintliga hamlade lindens och nya cykelställ har placerats längs fasaden. (AI Photoshop har använts för bearbetning av detaljer, 2026)

8

Trädorg med flyttbara bord och stämningshöjande ljusslingor för sociala möten

9

Möjlighet till att njuta av utsikt och luta sig tillbaka

10

Köpa glass

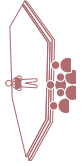

11

Flyttbara bord på klippt gräsmatta

Teater

Uteklassrum

Dansa

12

Hänga

Trappa som avskiljer sociala rummet från torget

SOCIALA RUMMET

Sociala rummet utgör den del av torget där mer programmerade ytor och aktiviteter återfinns.

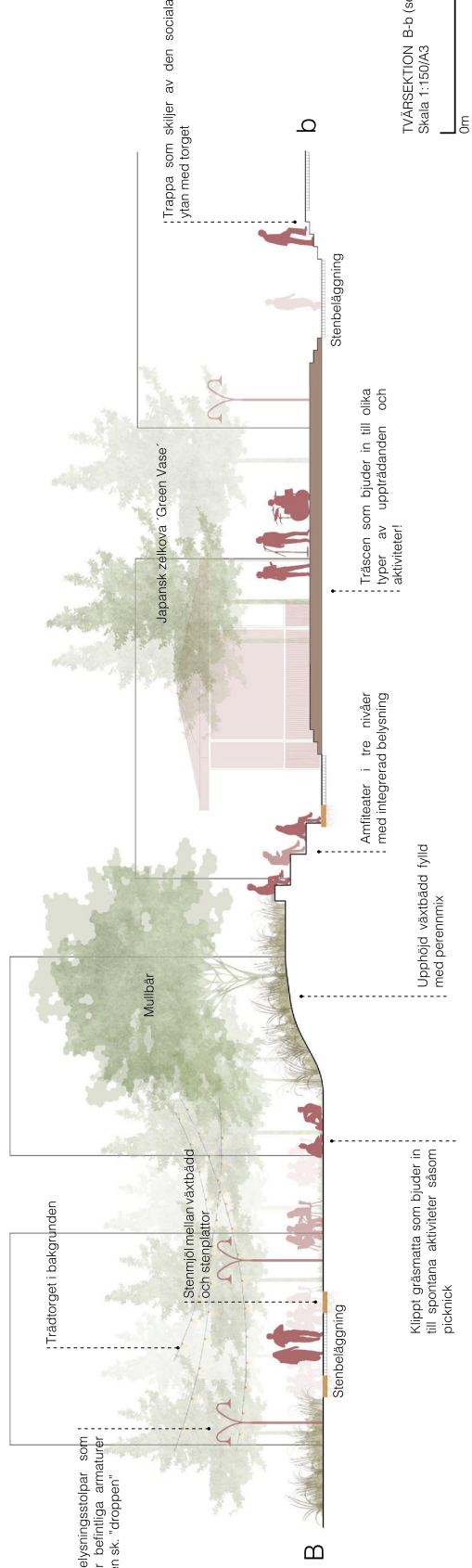
Rumsligt avgränsas området från torgdelen genom en trappa som på ena änden följer den befintliga lutningen och i andra övergår i en sittmur. Tre japanska zelkover Green Vase står som utropstecken i mitten av ytan för att bidra till rumsskapande element.

I södra delen återfinns en amfiteater uppbyggd av sittmurar i två respektive tre nivåer, med en upphöjd tråscen i mitten som möjliggör till olika typer av aktiviteter. Kiosken har fått en ny hexagonisk utformning med möjlighet för angöring av leverans och sopfordon bakom.

I rummets centrala del finns trädtorget där stenmjöl ramar in en flexibel vistelseyta med flyttbara bord och stolar. Under blommande prydnadskorsbär och stämningsskapande ljusslingor kan platsen anpassas efter behov och årstid. Här ges möjlighet för besökare att själva forma sin vistelse, genom att placera om möblerna, söka skugga under trädkronorna under varma sommark dagar eller uppleva korsbarsblomningen under tidig vår.

Perspektivbild som visar amfiteatern och dess nivåskillnader. Den högra sidan är uppbyggd i tre nivåer medan den vänstra består av två nivåer och ansluter till torgets marknivå. Amfiteatern är utformad med kalkstensmurar, integrerade tråscenar och bord som skjuter ut ur murverket, samt en tillhörande tråscen. Bakom sittgräderna breder växbäddar ut sig och skapar ett yvigt och naturligt uttryck. (AI Photoshop har använts för bearbetning av detaljer, 2026)

TVÄRSSEKTION B-b (se s.25)
Skala 1:150/A3

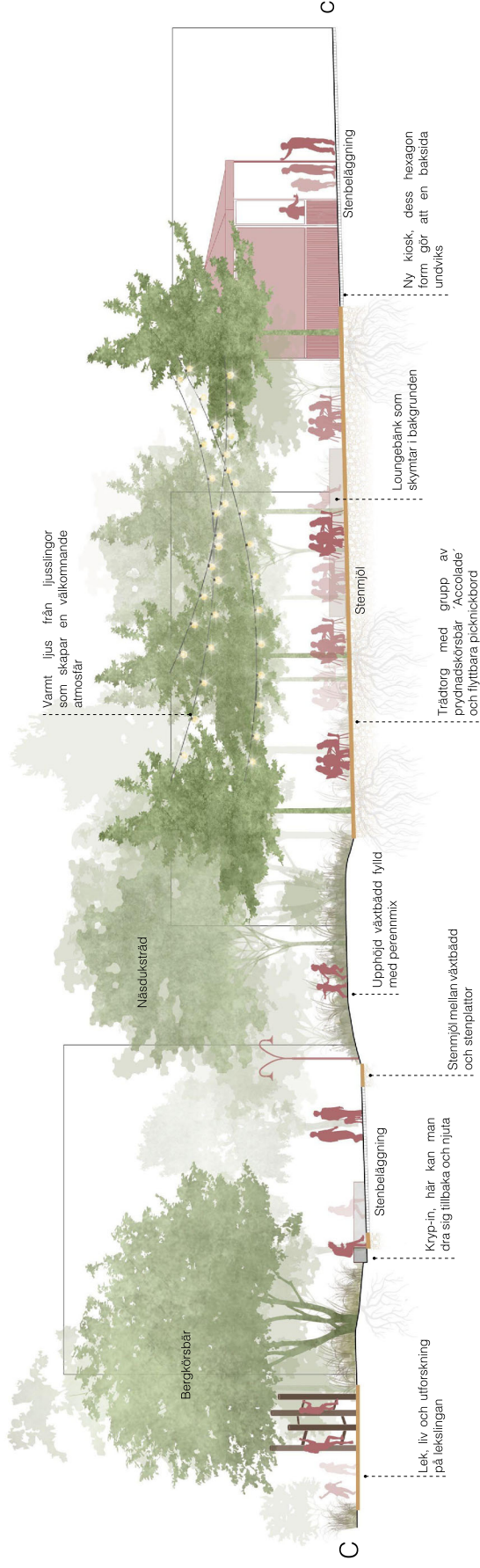
Perspektiv över sociala rummet i nordvästlig riktning. Till vänster syns amfiteatern med tillhörande träsken, rakt fram står tre japanska zelkover och i bakgrunden skymtas trädorget samt parken. Till höger står den nya kiosken med en hexagonisk utformning. (AI-Photoshop har använts för bearbetning av detaljer, 2026)

Perspektiv över trädorget med prydnadskörstjär som ett tak över stenmjölsytan med flyttbara möbler. Till vänster syns den klippa gräsmattan där besökare kan slå sig ner och ha picknick. Bakom trädorget till vänster skymtas loungebänken med den bakallutade breda träsislen. Här syns parkens kulliga karaktär med rumskapande element. (AI Photoshop har använts för bearbetning av detaljer, 2026)

Perspektiv över den djupa trästimöblen bakom kiosken där besökare kan slå sig ner eller att ha köpt en glass samt blicka ut över sociala rummet. Till höger i bilden syns sopsorteringskärl, och bakom dessa återfinns cykelställ i växtbädden för att inte utgöra ett hinder på gätgatan. (AI i form av VISIOID är använt för att placera in befintliga fasader, samt AI Photoshop för bearbetning av detaljer, 2026)

TVÄRSKÄTTION C-c (se s.25)
Skala 1:150/A3

PARKEN

Parken utgör den lugna och lummiga delen av torget, där besökare ges möjlighet att dra sig undan och uppleva grönska.

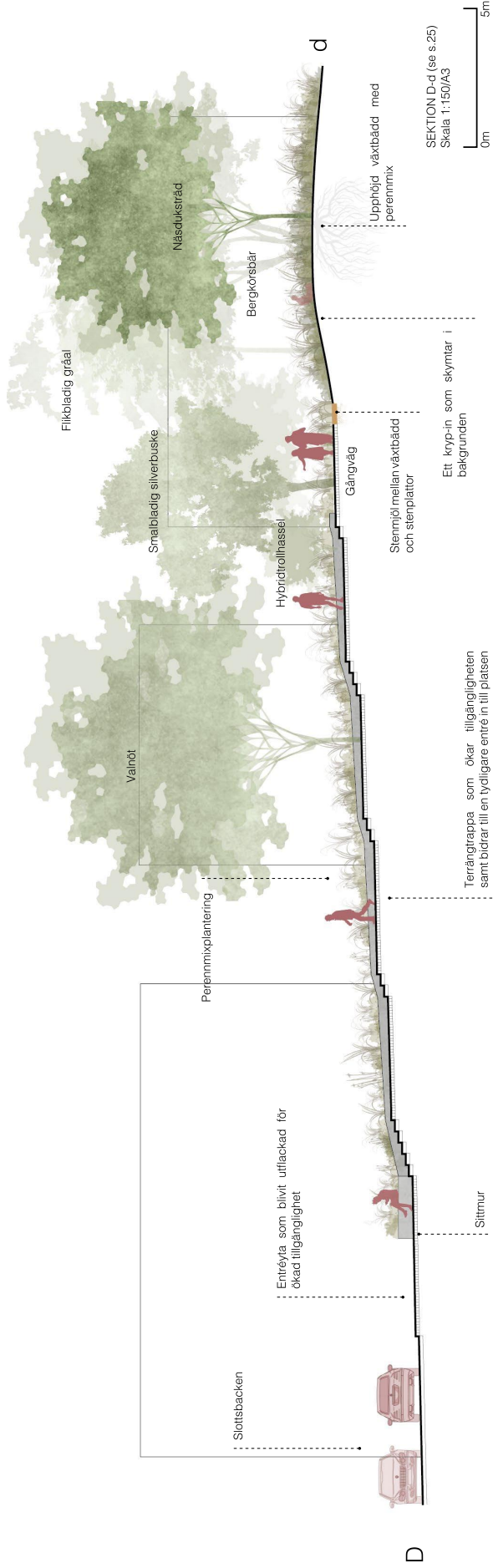
En terrängtrappa har tillförts för att underlätta rörelsen upp till parken och samtidigt knyta an till det historiska, diagonala rörelsemönstret på platsen. Nya tydliga stråk har utvecklats, där besökare kan välja att vika undan och slå sig ner på någon utav sittplatserna längs vägen. En variation av sittmöjligheter har integrerats i form av bänkar, hängmattor och en djupare lounge-bänk med ryggstöd som möjliggör en mer avslappnad vistelse.

Den nya vegetationen bidrar med både rumsliga och sensoriska kvaliteter. Växtbäddarna består av en blandning av mixplanteringar av perenner, buskar och gräs som skapar ett mer natur-lik och yvigt uttryck, där vegetation tillåts välla över på gångstråken.

Genom parken löper en lekstig som innehåller olika typer av lekvärden, såsom klättring, balansering och möjlighet till utforskning. Stigen slingrar sig runt, rör sig upp och ner och växlar mellan att smalna av och bredda ut sig, vilket skapar en lekfull och nyfiken upplevelse.

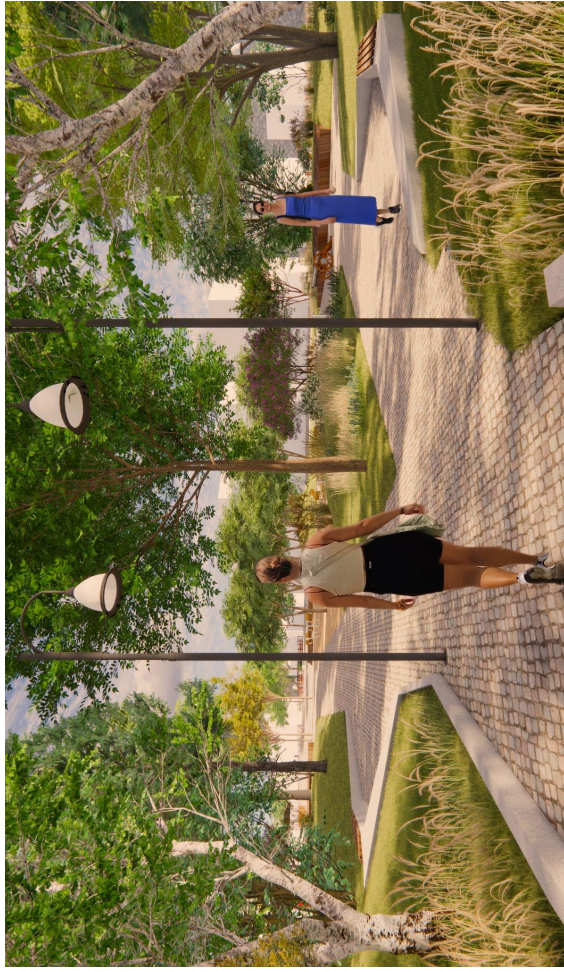

Perspektivbild över loungen. Här finns en djup träslitmöbel med bakåtlutad ryggstöd som besökare kan luta sig tillbaka på under lövsuggan. Framför finns ett konsverk i järn av en kanon och till höger skymtas ett av parkens tre kryp-in. (AI Photoshop har använts för bearbetning av detaljer, 2026)

Perspektiv över terrängtrappan i nordvästlig riktning. Marken innan trappan har fläckats ut för att skapa en plan yta där besökaren kan landa innan man forslätter upp genom parken. Trappan ansluter sig till två stämmur där man kan sitta ner och invänta en vän. En befintlig magnolia från parken har flyttats hit för att istället fungera som ett entréträd. (AI Photoshop har använts för bearbetning av detaljer, 2026)

Perspektiv över parken när besökare precis kommit upp från terrängtrappan. (AI Photoshop har använts för bearbetning av detaljer, 2026)

Perspektiv över ett kryp-in i parken som skapar små intima rum där besökare kan dra sig tillbaka och njuta av grönska. Kaksten växer upp ur marken för att bilda en stilmur med tillhörande träsis. (AI Photoshop har använts för bearbetning av detaljer, 2026)

VÄXTMATERIAL

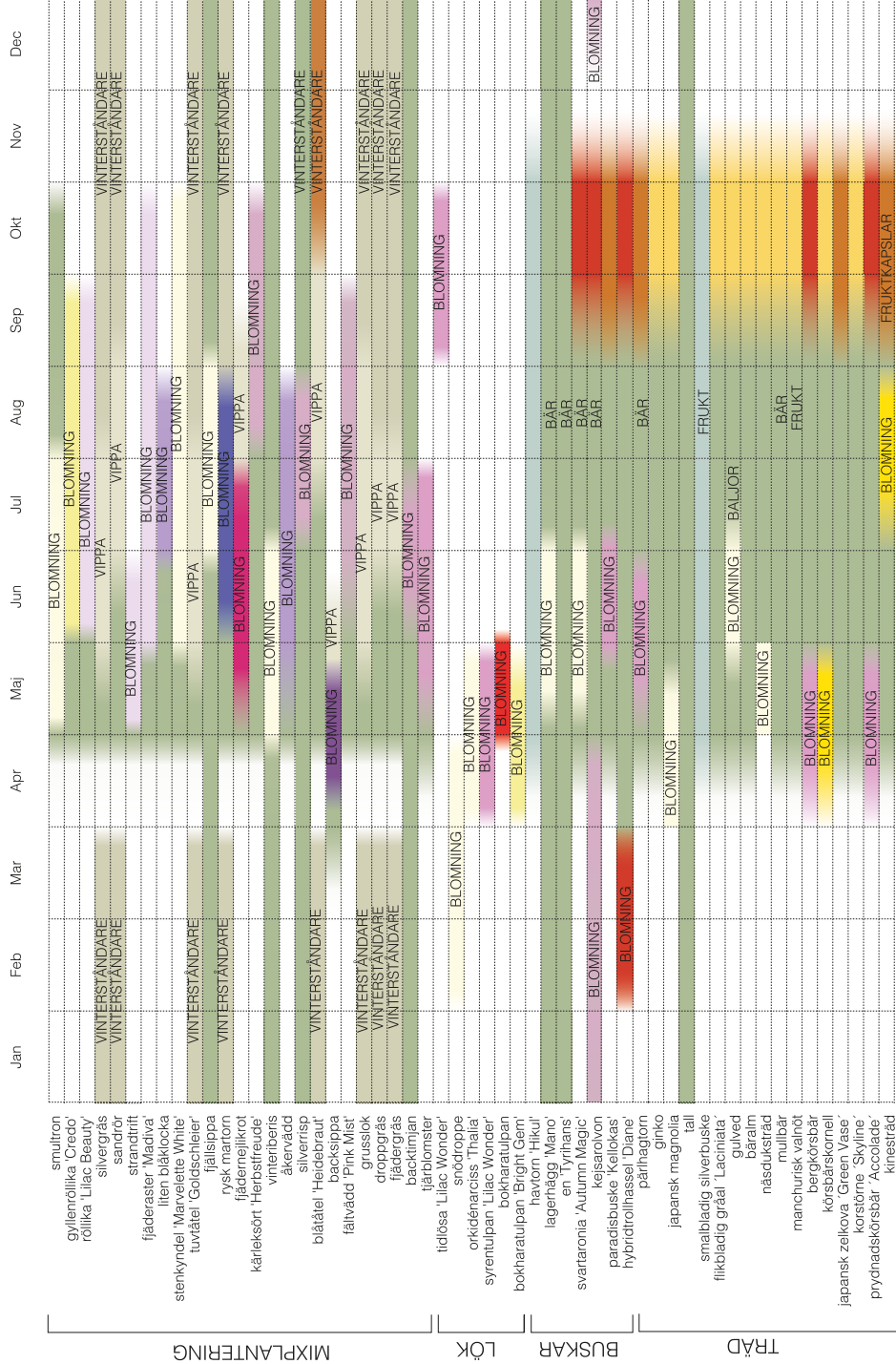
VAL AV VÄXTER

Växtgestaltningen hämtar inspiration från Gotlands naturlika strandängar, samt Regionens trädvårdsplan där det framgår att området kring Södertorg lämpar sig för nya, exotiska trädslag och att karaktärsträd såsom mulnbär och valnöt kan användas.

De föreslagna trädarterna har valts mot denna bakgrund, men även med hänsyn till platsens ståndort och arternas habitus. På Torget återfinns bland annat korsörne 'Skyline' och kinesträd, båda lämpliga för stadsmiljö med god tolerans mot värme och torka. Korstörnet ger en luftig, skir skugga under varma somrardagar, medan kinesträdet bidrar med karaktärstullig gul blommning under sommaren. I *Sociala rummet* och *Parken* förstärks det exotiska uttrycket med arter som ginkgo, korsbär, japansk zelkova och näsduksträd, vilka bidrar med blommning och visuella kvaliteter.

Mixplanteringar av perenner i växtbåddarna utgår ifrån strandängars uttryck. Mellan de flyktiga och de grå sanddynorna finns det tuvbildande gräs som sandrör, olika grässorter utgör därmed en bas i perennmixplanteringen och kompletteras med blommande arter för att skapa säsongsvariation och väcka intresse. De blommande perennerna går i kalla och dova färger: rosa, lila, blått och vitt där gul-bruna nyanser från gräs och vippor medför en varm dimension och kontrast. Buskar såsom lagerhägg, svartaronia och en säts in som slomme i växtbåddarna för att bidra med struktur och städsegrönt under vintern.

Särskild vikt har lagts vid estetiska och sensoriska kvaliteter, där säsongsvariation över året har varit en central faktor i valet av växter. Detta har lett till inslag av blommning på bar kvist, arter med starka höstfärger samt lökar som ger tidlig vårblommning.

Blomningschema för valda växter på Södertorg. Stor vikt har lagts vid överlappande blommning för att skapa en kontinuerlig och dynamisk upplevelse av platsen. Tidligt på året lyser arter som hybridröllik och kejsarolvan upp innan lökar, korsbär, magnolia och korsbärskornell successivt tar över. Därefter följer perennernas blommning som bär platsen genom sommaren. Under hösten tar senblommande perenner som fjäderstjärna och kärleksört vid, samtidigt som prydnadsgräset står kvar och ger struktur och färdig språk med starka höstfärger i gult, orange och rött.

VISUALISERING AV PERENNIMIX

Illustration över utvalda arter av den föreslagna perennmixen, som visar växternas sammansättning, struktur och visuella uttryck. Gräsen utgör en tydlig bas och ger ett yvigt intryck, däremellan kommer perenner i kalla färger varav gylleröllikan bryter av med sin varma gula ton. (AI Photoshop har använts för bearbetning av detaljer, 2026)

